

የወጪው ገንዘብ የጠቀሰው የጥቅም 5/5/74

- የኢትዮጵያ አብዮት የአድገት ደረጃ
- የኢትዮጵያ አብዮት ከዓለም አቀፍ አብዮታዊ ተግል አንፃር
- ተስፋፊነትና ጠባብነት ፣ የሶማሊያ የገዥ መደብ ዓይነተኛ ገፅታ
- ባሕልና ንድፈ ሃሳባዊ ገንዘቢው
- የፊውዳሊዝም ገጽታዎች በኢትዮጵያ

ቀጽ 2 ቀጥር
ታኅሣሥ 1974

7

የማርክሲዝት ሌኒኒዝት ርዕዮተዓለም መጽሔት

ማ ው ጫ

ገጽ

● የዝግጅት ገጽ	- - - - -	3
● የኢትዮጵያ አብዮት የአድገት ደረጃ	- - - - -	6
	ሮቤርት ፔጋና	
● የኢትዮጵያ አብዮት ከዓለም አቀፍ አብዮታዊ ትግል አንፃር	- - - - -	31
	አብዱልሀሴን ዮሱፍ ፤	
● ተስፋፊነትና ጠባብነት ፤ የሶማሊያ የገዥ መደብ ዓይነተኛ ገፅታ	- - - - -	50
	ሰሎሞን ዲባባ ፤	
● ባሕልና ንድፈ ሃሳባዊ ግንዛቤው	- - - - -	64
	መሐመድ ሳላህ ፤	
● የፊውዳሊዝም ገጽታዎች በኢትዮጵያ	- - - - -	85
	ተሾመ ከበደ	

በኢሠፓኦስ ማዕከላዊ ኮሚቴ

ርዕዮተዓለም መምሪያ እየተዘጋጀ በየሦስት ወር የሚወጣ ።

አድራሻ

የፖስታ ሣጥን ቁጥር — 80001

የስልክ ቁጥር — 113000

roudly
brought
to you

www.binyamink.wordpress.com

ባህልና
ንድፈ
ሀሳባዊ
ግንዛቤው

መሐመድ ሳህ

ባህል የሚለው የአማርኛ ቃል በእንግሊዝኛ ካልቸር የሚለው ቃል ከአዘውጅ ጽንሰ-ሀሳብ ጋር ወይም ይህ ጽንሰ-ሀሳብ ከሚሰጠው ትርጉምና በውስጡ ከሚገኙ ነገሮች አንፃር ሲታይ ሙሉ በሙሉ አይገባም። ከዚህም ሌላ ባህል በተራ አማርኛ አግባቡ የሚታወቀው ከትውልድ ወደ ትውልድ የሚተላለፍና አሁንም ያለ ነገር ቢሆንም የሚፈጠሩ ነገሮችን እንደሚያጠቃልል ተደርጎ የሚወሰድ አይደለም። በዚህም አንፃር ሲታይ ካልቸር አዘውጅ ጽንሰ-ሀሳብ ይለያያል። በተጨማሪም ባህል፣ ልማድና ወግ ከሚባሉት ቃላት ጋር ያለው ልዩ ተመሳሳይነት ጥርት ባለመንገድ በውል የሚታወቅ አይመስልም።

በደስታ ተከለውልድ ከተዘጋጀው አዲስ የአማርኛ መዝገበ-ቃላት ውስጥ ባህል የሚለውን ቃል ልማድ፣ ደንብ ነው ሲል ይተረጎማል። በሌላ በኩል ደግሞ ልማድ ልማድ ቃል ይሄው መዝገበ ቃላት የሚሰጠው ፍቺ «ልማድ ማለት ዐመል፣ ደንብ፣ ሕግ፣ ወግ» ነው ይልና ተጨማሪ ማብራሪያ ሲሰጥ «ልማድ ትንባህ፣ ጫት፣ ቡና፣ ጠጅ፣ ዐረቄ ልዩ ልዩ መብልና መጠጥ በያንዳንዱ ሰው ዘንድ ዘወትር ተፈላጊ የሆነ ነገር ፀሉ ልማድ ይባላል። ልማድ የተለመደ፣ የተጠና፣ የታወቀ፣ እውቅ፣ ሥራዬ ተብሎ የታወቀ» ነው ይላል።

ከዚህ ትርጉም ውስጥ በርካታ ነጥቦችን ለመረዳት የሚቻል ይመስለናል። በመጀመሪያ ደረጃ ባህል፣ ልማድና ወግ ተመሳሳይ እንደሆኑ እንመለከታለን። በሌላ በኩል ግን መዝገበ-ቃላቱ ወግ ምን እንደሆነ ሲፈታ «ወግ እጅግ የቆየ የዘገየ ዜና ወሬ፣ ነገር፣ የታሪክ ጓይነት፣ እንዲህ ነበር እየተባለ የሚነገር፣ የሚወራ ደንብ፣ ሥርዓት፣ ልማድ» እንደሆነ አድርጎ ስለሚተረጎም ወግ አፈ-ታሪክና ከዚህ በፊት የነበረ አለብ ለዚያም በአሁኑ ወቅት ድርጊቱ በመፈጸም ላይ ቢገኝም እንኳን ሙሉ በሙሉ በአላፈ ጊዜ ውስጥ ብቻ ታወሰና (በጊዜ አንፃር) የሚገኝ ወይም የሚባል ነገር እንደሆነ ያሳያል። የአሁኑን ወይም በመባል ላይ ያለን ነገር አያመለክትም ማለት ነው።

ሌላኛው ከዚህ ትርጉም ውስጥ ለመረዳት የሚቻለው ልማድ ሱስ እንደሆነና ሱሱን ለማርካት የምንገለገልባቸውን የፍ

ጆታ እቃዎችን ማመለከቱን ነው። ከዚህ ትርጉም ጋር ተያይዞ ልማድ «በያንዳንድ ሰው ዘንድ» የሚል በመሆኑ ግላዊ ጉዳይ ስለመሆኑ እንጂ ማህበራዊነቱን የሚጠቁም አይደለም። «ሥራዬ ተብሎ የሚታወቅ» ነው ስለሚል ልማድን እውቀት እንደሆነም ሲያሳይ በሌላ በኩል ግን ፈሊጥ ለሚለው ቃል የሚሰጠው ትርጉም» ዕውቀት፤ ዘዴ፤ ነው ይላል። ከዚህም የተነሳ ልማድና ፈሊጥ እውቀት በመሆናቸው ተመሳሳይነት እንዳላቸው ለመመልከት ይቻላል።

እዚህ ላይ ግን ልማድና ፈሊጥ በዕውቀትነታቸው የተነሳ ተመሳሳይነታቸውን ለመመልከት ብንችልም በዕውቀቱ ምንጭ አንፃር ስንመለከታቸው ልዩነት እንዳለ ለመገመት የሚያስችል ሀሳብ አለ። ልማድን እንደ እውቀት አድርጎ ሲወስድ የዚህ ዕውቀት ምንጭ ግን ሆን ተብሎ አንድን ነገር በተደጋጋሚ በማድረግ ወይም በመጠቀም የሚገኝን ዕውቀት መሆኑን እንረዳለን። የፈሊጥ ዕውቀትነት ግን ከየት እንደሚመጣ በቀጥተኛ መንገድ አያመለክትም። ይሁን እንጂ «ሞኝ ያገኘው ፈሊጥ ውሻ የደፋው ሊጥ . . .» የሚለውን ተረት ለማብራሪያ እንደ ምሳሌነት ስለሚያቀርብ የፈሊጥ ዕውቀትነት ከብልህነት ወይም ብልጥ ከመሆን ጋር የተዛመደ ወይም ተመሳሳይ ሊሆን የሚችል ዕውቀትን እንደሆነ ለመገንዘብ የሚችል ይመስላል።

ከትርጉሙ የምንመለከታቸው ነጥቦች እነዚህ ከላይ የተጠቀሱት ብቻ አይደሉም። ደንብ፤ ሕግ ሥርዓት የሚሉት ቃላት በመገኘታቸውና እነዚህ ቃላት ደግሞ ያላቸው ትርጉም ሲታይ የባህልን ምንነት ይበልጥ ውስብስብ ያደርገዋል።

የተፈጥሮና የማህበራዊ ሀገጋት ስርዓት በሚባልበት ጊዜ ማህበራዊ ሕግና ሥርዓት ለማለት ነው። ደንብ የሚለውም ቃል ከሰዎች ጠባይ (behavior) ጋር የተዛመደና ይህንንም የሚገልጽ በመሆኑ ማህበራዊ ነው። ይሁን እንጂ እዚህ ላይ አንድ ነጥብ ግልጽ ሊሆን ይገባል። ይኸውም ሕግ ተብሎ በትርጉሙ ውስጥ ሲሰጥ በመንግሥት የሚወጣ የፍታብሔር ወይም የወንጀል ሕግም ለማለት አይመስልም። ምክንያቱም የተወሰነ ልማድን መከበርና አለመከበር ወንጀል ነክ ካልሆነ በስተቀር

አንቀጽ ተጠቅሶ የሚያስቀጣ አይደለም። ይህም ሲባል ደግሞ የተወሰነ ልማድን አለማክበር አያስቀጣም ወይም የማናቸውም ልማድ አለመከበር ያስቀጣል ወይም የግድቅጣትን የሚያስከትል ነው ማለት አይደለም።

ይህ ብቻ አይደለም ሕግ ያለን «ልማድ» ባህል፤ ደንብን ወዘተ የሚያስጠብቅ እንጂ እራሱ ባህል አይደለም። ከላይ ለመጥቀስ እንደተሞከረውም የተወሰኑ ልማዶች መከበራቸውና አለመከበራቸው በሕግ የሚያስቀጣ ወይም የማያስቀጣ ሊሆን ይችላል ብለናል። የተወሰኑ «የተለምዶ ሕጎች» በፍታብሔር ወይም ወንጀል ሕግ ውስጥ የሚጠቃለሉ ናቸው። ስለሆነም አንቀጽ ይኖራቸዋልና እንዚህን ደንቦች አለማክበር የሚያስቀጣ ይሆናል፤ በሌላ በኩል ግን በርካታ «የተለምዶ ሕጎች» (Customasy Laws) በሕግ ውስጥ ያልታቀዱ ወይም ሕግ ስለነርሱም የሚያነሳው ወይም የሚጠቅሰው ከሌለም ግን የእነኝህ ደንቦች መጣስ ግላዊ ጉዳይ አለበለዚያም ሕብረተሰቡ የሚያወግዘው ብቻ በመሆን ይቀራሉ እንጂ የሚያስቀጡ አይደሉም።

ከዚህ በላይ ከተጠቀሱት ጉዳዮች አንዳንድ ነገሮችን ለመመልከት የሚቻል ይመስለናል። በአንድ በኩል ሕግ ያሉ ልማዶችን፤ ወጎችንና ባህሎችን ሁሉንም እንዳሉ ሳይለወጡ እንዲከበሩ አያደርግም። ስለሆነም ልምዶች፤ ወጎችና ባህሎች በሕግ በመጠበቃቸው ሳይለወጡ በመቅረት በጣም ጊዜ እንዳያልፉባቸውና ይህም በህብረተሰቡ ላይ ችግር እንዳይፈጠር ለማድረግ ይረዳል። በአንዳንዶቹ ልማዶች ላይ ደግሞ ሕግ ዝም በማለቱ መለወጣቸው ጠቃሚ ሆኖ ሲለወጡ ስለማይቃወም የለውጥ እድል እንዲኖር ያደርጋል። በሌላ አነጋገር ሕግ ባህልን በራሱ የእድገት ሕግ መሠረት እንዲያድግ የሚያደርግ እንጂ እራሱ ባህል እንዳልሆነ ለመመልከት ይቻላል።

ለምሳሌ በሠርግ ጊዜ አንድ ሙሽራ በልማድ ለሙሽራይቱ ወይም ለቤተሰቦቿ በሠርጉ ቀን ሊደረግላት ወይም ሊደረግላቸው የሚገባውን ነገር ሳያሞላ ቢቀር አይቀጣም ማለት አይደለም። በፍርድ ቤት ባይሆን እንኳን በቤተሰብ ሽንጉ ይቀጣል። ምክን

ያቱም ህብረተሰቡ እነዚህን ነገሮች የሚያበረታታ ወይም የሚደግፍ አይደለምና ነው። በሌላ በኩልም ሽማግሌ ወይም አንዲት ባልቴት ሲመጡ በእድሜው ከነርሱ ያነሰ ሰው በማክበር ከወንበር አለመነሳት ወይም ለነርሱ እንዲቀመጡ ወንበር አለመልቀቅ የሚያስቀጣ ሳይሆን ውግዘትን፣ እርግማንን የሚያስከትል ይሆናል እንጂ በፍርድ ቤት አያስቀጣም።

ይሁን እንጂ አንዳንድ መከበር ያለባቸው ልማዶች ሳይከበሩ የቀሩ እንደሆነ በሕግ የሚያስቀጡ አሉ።

እዚህ ላይ በመጀመሪያ አያስቀጣም ያልነውን ጉዳይ በመካድ ያስቀጣል በማለት ለመሻር ወይም የመጀመሪያውን ህሳብ የሚቃረን ህሳብ ማቅረባችን አይደለም። ለምሳሌ አንድ ጤነኛ የሆነ ሰው በአደባባይ ራቁቱን ሲሄድ ቢገኝ ራቁት መሄድ ልማድ ባይሆንም የሕዝብን ስነ ምግባር (Public Morality) የሚነካ በመሆኑ ይቀጣል። ይህ ግን የሚያስቀጣው ሆን ተብሎ የሕዝብን ስሜት ለመንካት ወይም ለማስቆጣት የተደረገ ወንጀልም በመሆኑ ነው። የልማድና ደንብ ጉዳይ እንደ የሕዝብ የእድገት ደረጃና ታሪክ፣ የአየር ጠባይ፣ ሃይማኖት ወዘተ የተለያዩ በመሆኑ አንዳንድ ቦታ ራቁት መሆን የተለመደ በመሆኑ በነውርነት የማይታይ ወይም ድርጊቱ የሚያስወግዝ ሊሆን ይችላል። ይህ ደግሞ ልማድና ደንብ ማህበራዊ እንደሆኑና የተወሰነ ሥነ ምግባራዊ መመዘኛ (Morale evalution) እንዳለው ያሳየናል።

እዚህ ላይ ግልጽ ሊሆን የሚገባው ይሄኛውን ልማድ ማክበር አያስቀጣም ወይም ያኛውን አለማክበር ያስቀጣል ለማለት አይደለም። እዚህ ሁሉ ትንታኔ ውስጥ ለመግባት ያስገደደን ባህል፣ ልማድና ወግ ለሚባሉት ቃላት በአማርኛ የሚሰጠው ትርጉም ግልጽ አለመሆኑን ለማስመልከት ነው። የቃላቶቹ ትርጉም ተመሳሳይነትና ልዩነት ያላቸው ብቻ ሳይሆኑ ተቃራኒም ናቸው። እንዲሁም ግልጽ ያልሆኑና ልቅ ትርጉም አላቸው። በሌላ በኩልም ካልቸር ከሚለውና ይህ ጽሑፍ ለማሳየት ከሚሞከረው ትርጉም ጋር የተለዩና የማይጣጣሙ ናቸው።

በዚህ ጽሑፍ ውስጥ እኛ ባህል የሚለውን ቃል የምንጠቀምበት በእንግሊዝኛው

ካልቸር በሚለው ቃል በትንታኔው ውስጥ በተሰጠው አገባቡ ብቻ በመወሰን ነው። ድግግሞሽን ለማስቀረት ሲባል በዚህ ወቅት ትርጉሙን ከመስጠት እንድንቆጠብ እንገደዳለን።

የዚህ ጽሑፍ ዓላማ ባህል (ካልቸር) ምን እንደሆነ፣ በትርጉሙ ውስጥ ምን ምን ነገሮችን እንደሚያቅፍና የነዚህ ክፍሎች የተናጠልና የወል ባህርያት ምን እንደሆኑ ማሳየት ነው። ከዚህ በተረፈ ባህል መቼና እንዴትስ እንደሚፈጠር፣ ከትውልድ ወደ ትውልድ የሚተላለፍባቸውን መንገዶች ማሳየትና ባህል ከስልጣኔ ጋር ያለውን ልዩነትና ተመሳሳይነት ለመጠቆምም ሙከራ ያደርጋል። እንዲሁም የባህልና የኪነትን የመደብ ባህርያት ርዕዮተ ዓለማዊና ሌሎች አገልግሎቶችን በማሳየትና ከነዚህም መሠረታዊ ህሳቦች በመነሳት በጽሑፉ ሁለተኛ ክፍል የተጠቀሰውን ርእስ ከኢትዮጵያ ሁኔታ ጋር ለማገናዘብ ሙከራ ይደረጋል።

በመጨረሻም ይህ ባህልን በሚመለከት የቀረበው ፅሑፍ የመጀመሪያ ሙከራ በመሆኑ ይበልጥ ሊብራራ፣ ምርምርና ጥናት ሊደረግበት የሚገባው እራሱን የቻለ የጥናት መስክ እንደሆነ አንባቢያንን ለማሳሰብ እንወዳለን።

ባህል ምንድን ነው?

በርካታ ትርጉም ከሚሰጣቸውና በጎብከተሰብ ተመራማሪዎች መሀከል ከርክርን ከሚፈጥሩት ማህበራዊ ክስተቶች ውስጥ አንዱ ባህል የሚለው ጽንሰ ሃሳብ ነው። ለምሳሌ የተለያዩ ሕዝቦች ያላቸው ባህላዊ ልዩነት የሚመነጨው ወይም የሚወስነው ከየአካባቢው ልዩነት ነው የሚል አባባል አለ። እንደነኝህ ሰዎች አባባል የባህል ትርጉም መስጠት ያለበት ወይም ምንነቱ መወሰን ያለበት ሰዎች ከሚኖሩበት አካባቢ በመነሳት መሆን ይገባዋል። ይህ ዓይነቱ የባህል ግንዛቤ የባህልን መንስዔ በጅላግ ራፊያዊ ክልል በመወሰን ባህል የተፈጥሮ ክስተቶች ውጤት እንደሆነ አድርጎ ያቀርባል። ነገር ግን የተፈጥሮ አካባቢ በባህል ላይ መጠነኛ ተጽዕኖ ያደርግ እንደሆነ እንጂ

አይወሰነውም ። ምክንያቱም በአንድ ዓይነት ወይም ተመሳሳይ አካባቢ ውስጥ የሚኖሩ ሕዝቦች የተለያዩ ባህል ስለሚኖራቸውና የአካባቢው ባሕርይ ሳይለወጥም የነዚህ ሕዝቦች ባህል ተለውጦም ስለሚገኝ ነው ።

በአንድ ዓይነት ወይም ተመሳሳይ የተፈጥሮ አካባቢ ውስጥ የሚገኙ ሕዝቦች የተለያዩ ባህል ሊኖራቸው ይችላል ፤ እንዲሁም በጣም በተለየ አካባቢ ውስጥ የሚገኙ ሕዝቦች ደግሞ ከነዚህ ጋር ተመሳሳይ ባህል ሊኖራቸው ይችላል ። ይህም የሚያሳየን የባህል ልዩነትም ሆነ ምንነት ምክንያቱ የተፈጥሮ አካባቢ አለመሆኑን ነው ። በአውሮፓ ውስጥ የሚገኙ ሕዝቦች ተመሳሳይ በሆነ የጅረት ክልል ውስጥ ቢገኙም በባህላቸው ግን የተለያዩ ናቸው ። በጣም ልዩነት ባለው የጅረት ክልል ውስጥ የምትገኘዋል አውስትራሊያ ከአውሮፓውያን ጋር በጣም ተመሳሳይ ባህል አላት ። አሜሪካም እንዲሁ ።

ሌሎች ደግሞ የሕዝቦች ባህል ልዩነት ውስጣዊ የሆኑ የዐመል ማለትም የቁጠነት፣ ገራምነት፣ ግንፋልነትና ለዘብተኝነት ስሜት (ልዩነት) የተነሳ ነው ይላሉ ። በነርሱም አባባል የዚህ ምክንያት ደግሞ በቆዳና በዓይን ቀለም (ከለር) ዓይነት፣ በፀጉርና በከንፈር ስፋት ወይም ቀይነት ልዩነት፣ በአፍንጫ ስልካካነትና ድፍጥጥነት የሚለያዩ ዘሮች ሊለያዩ የቻሉት ከማኅበራዊ ስነ ልቦና ልዩነት የተነሳ ነው ይላሉ ።

እርግጥ የሰው ዘር ከላይ በተጠቀሱትና በሌሎችም ጭምር ሊለያዩ ይችላሉ ። ነገር ግን በዘሮች መሀከል ይህን የመሰለ ልዩነት ቢኖርም በደማቸው፣ በአጥንት፣ በስሜትና በነርቭ ሲስተማቸው ግን አንድ ናቸው ። ይህም በሰዎች መሀከል ካሉት ውጫዊና ቀላል ልዩነቶች ይልቅ ውስጣዊና መሠረታዊ በሆኑት ነገሮች አንፃር ያላቸው ተመሳሳይነት እንደሚበልጥ ያሳየናል ። በመሆኑም የሰዎች ባህል ልዩነት ምክንያት ውስጣዊ አይደለም ። በሕዝቦች መሀከል ያለ የጠባይ ልዩነት ምንጭ ሰዎች በመሆናቸው ሳይሆን የተለያዩ ባሕል ስላላቸው ነው ።

የተለያዩ ሕዝቦች ያላቸው የጠባይ ልዩነት በባህላቸው አማካኝነት ለመግለጽ ቢቻልም የባህሎቻቸው ልዩነት ግን የማህበራዊ

ስነ ልቦናቸውን ልዩነት ሊገልጽ አይችልም ። ምክንያቱም የስነ ልቦናቸው ልዩነት የባህላቸው (Sychosomatic) መግለጫው እንጂ ምክንያቱ አይደለምና ነው ።

ከላይ የተገለፀውን ለማጠቃለል የተለያዩ ጉሳዎች ወይም ዘሮች ልዩ ልዩ የሆኑ ጠባዮች ሊኖራቸው ቢችሉም ሕዝቦች በዓለም ገጽታ ላይ በተለያዩ አካባቢዎች ውስጥ የሚገኙ ናቸውና ምክንያቱ ጀግራፊያዊ ወይም ከሰው ውስጣዊ ባህርይ የተነሳ ሳይሆን ከባህላቸው መለያየት የተነሳ ነው ። ስለሆነም የባህላቸውን መለያየት ለመገምገም ወይም ለመግለጽ የምንችለው ሰዎች ከሚኖሩበት ማኅበራዊና ኢኮኖሚያዊ ስርዓት አንፃር ነው ።

እንግዲህ እስከ አሁን ድረስ ለመግቢያ ያህል ያየነው ስለ ሕዝቦች ባህል መለያየት መንስኤ ናቸው ተብለው የሚገመቱትን የተሳሳቱ ምክንያቶች ነው ። ይህንና ሌሎች ባህልን አስመልክተው የሚነሱትን በተለይም «ባህል ያለው ማነው?» የሚለውን ጥያቄ ስለባህል ምንነት ከገለጽን በኋላ አንስተን ለመወያየት እንሞክራለን ።

የዌብስተር እንግሊዘኛ መዝገበ ቃላት ባህል የሚለውን ጽንሰ ሀሳብ በሚከተለው መንገድ ይተረጉመዋል ።

መረከ ፣ መኩትኩት ፣ በትምህርት አማካኝነት የሰዎችን የአዕምሮና ስነ ምግባራዊ ችሎታ ማዳበር ፣ አስተሳሰብን ፣ ንግግርን ፣ ገቢርን ፣ የጥንት አቃዎችንና የሰውን እውቀት የመገብየትና ከትውልድ ወደ ትውልድ የማስተላለፍ ችሎታን የሚያሳይ የተቀነባበረ የሰዎች ጠባይ ነው ። የአንድ ዘር ሃይማኖታዊ ወይም ማኅበራዊ ቡድን የተለምዶ እምነቶችን የሚያሳይ ነው ይላል ።

ከዚህ ትርጉም ባህል ወይም በእንግሊዘኛ ካልቸር የሚለው ቃል የማረስ ወይም የመኩትኩትን ተግባር ከሚያሳየው ቃል ማለትም (ካልቲቬት) ወይም (አግሪካልቸር) ከሚለው ቃል ጋር ዝምድና እንዳለው እንረዳለን ። በሌላ አነጋገር የሰው ልጅ ባህልን መፍጠር የጀመረው ስራ ስርንና ቅጠላ ቅጠልን በቀጥታ እንደተፈጥሮ ስጦታነታቸው ከመጠቀም አልፎ በእርሻ ተግባር ላይ በመሰማራት ለመኖር የሚያስፈልጉትን ነገሮች

ተፈጥሮን በመለወጥ ከጀመረበት ወቅት አንስቶ እንደሆነ ነው። እዚህ ላይ ሰው ከተግባር በፊት ወይም ተገንጥሎ በመኖር ከቆየ በኋላ በተግባር ላይ መሠማራት ጀመረ ለማለት ሳይሆን አሁን ሰው የምንለው ፍጡር የአሁን ባህርዩን በተግባር አማካኝነት አስገኘ ለማለት ነው።

ባህል የሰው ተግባር ውጤቶች በተፈጥሮ መልካቸው ከሚገኙ ነገሮች ተለይተው ህልውና ማግኘት እንደጀመሩ የሚያሳይ ትርጉም ነው።

በዚህ ትርጉም በቀጥተኛ መንገድ ያልተጠቀሰው የሰዎች የእእምሮአዊና ሥነምግባራዊ ችሎታ እንዴት ሊመነጭ እንደቻለና የዚህም መሠረት ምን እንደሆነ ነው። ባህል ከትውልድ ወደ ትውልድ የሚተላለፍ ነው ሲል የባህልን ነባራዊነትና አንጻራዊነት በገልጽም ባህልን ከዘር፣ ከሀይማኖትና ከእምነት ጋር በማዛመድ ባንድ በኩል በመግቢያው እንደተገለጸው ትክክለኛ የባህል ግንዛቤ እንደሌለው ስንረዳ በሌላ በኩልም ቢሆን ባህልን በእምነት መስክ ብቻ እንደወሰነው እንገነዘባለን።

ስለ ባህል መዝገብ ቃላቱ የሰጠው ትርጉም አንዳንድ የባህል ክፍሎችን ያቀፈና እንዲሁም አንዳንድ ባህርያትን የጠቆመ ቢሆንም በማርክሳዊ ሌኒናዊ ስነጽሑፍ ውስጥ ጽንሰ ሃሳቡ የሚያቅፈውን ሃሳብና የሚያስተላልፈውን መልዕክት የሚያበስር አይደለም።

በሌላ በኩል ግን የፍልስፍና መዝገብ ቃላት ይህንኑ ጽንሰ ሃሳብ እንደሚከተለው ይተረጉመዋል።

ባሕል በታሪክ ግስጋሴ ውስጥ አንድ ኅብረተሰብ ፈጥሮአቸው የሚገኙ የጠቅላላው ማቴሪያላዊና ሕሊናዊ ፋይዳዎች (ቫልዮስ) የእነርሱንም አመራረት፣ ፍጆታና ከትውልድ ወደ ትውልድ የማስተላለፍ ዘዴን የሚያሳይ ነው። በዘልማድ ባሕል ማቴሪያላዊ ባሕልና (ማሽኖች፣ በምርት መስክ የሚገኙ የአመራረት ልምድ እንዲሁም ሌሎች ማቴሪያላዊ ጠቀሜታ ያላቸው ነገሮች) ሕሊናዊ ባሕል (በኪነት፣ ስነ ጽሑፍ ሳይንስ፣ ፍልስፍና፣ ትምህርት - - ረገዶች የሚገኙ ውጤት) ተብሎ ይከፋፈላል። 2

ከዚህ የባህል ትርጉም ውስጥ ለመረዳት የሚቻለው

1. ባህል የታሪክ ክስተት እንደሆነና የሚያሳየው ዕድገትና ለውጥ መሠረቱ የማኅበራዊ ስርዓቶችን ለውጥ የሚከተል እንደሆነ፤
2. የባህልን ማቴሪያላዊ መሠረት እንደሚከዱት የምሁሮችና የሕሊናዊ ውጤት እንደሆነ አድርገው እንደሚተረጉሙት የሃሳባዊያን የተሳሳቱ ቲያሪዎች ሳይሆን ማርክሲዝም ሌኒኒዝም የማቴሪያላዊ ምርት የሕሊናዊ ባህል መሠረትና ምንጭ ስለሆነም ባህልን የሰፊው ሕዝብ የሥራ ውጤት አድርጎ እንደሚወሰድ ነው።

የባህል አካሎች የሰው ልጅ ተግባር ውጤቶች እንደመሆናቸውና ተግባር ደግሞ ግላዊ ሳይሆን ማኅበራዊ እንደመሆኑ ባህል ማኅበራዊ ውጤት ይሆናል። እንደማኅበራዊነቱ ደግሞ በኅብረተሰብ ውስጥ የሚከሰት ነው። ስለሆነም የሰው ልጅ ከእንሰሳው ዓለም ተገንጥሎ መውጣትና የመንጋነቱን ባሕርይ ትቶ ኅብረተሰብን እንደ አንድ ማኅበራዊ ድርጅት እንዳለው ሕዋስ መፈጠር መቻል ከሰው ልጅ አምራች መሆን ታሪክ ተነጥሎ የማይታይ መሆኑን እንረዳለን። በቁሳዊም ሆነ በኅሊናዊ መልክ የሚገኙ የባህል ክፍሎች የሰው የምርት ተግባር ውጤት ናቸውና በአንድ በኩል ባህል ከኅብረተሰብ የተገነጠለ ሕይወት እንደሌለው ሁሉ በሌላ በኩል ግን ስለኅብረተሰብ ዕድገትና እንቅስቃሴ የሚደረግ ጥናት ከባህል ጥናት ጋር ያለውን ዝምድና ለመመልከት እንችላለን (፩)

ሰው በቀጥተኛ መንገድ ለሕልውናው እንዲረዱት የሚያመርታቸውና የሚጠቀም ባቸው ወይም እነኝህኑ ነገሮች ለማምረት ሲል የሚጠቀምባቸው ሆነው አካላዊ ህልውና ያላቸው ወይም ማቴሪያላዊ የሆኑ ነገሮች በሙሉ የሰው ማቴሪያላዊ ባህሎች ናቸው። የእነዚህ ነገሮች አመራረት፣ ስርጭትና ፍጆታ እንዲሁም የተመረቱት ነገሮች የሚኖራቸው ባህርይና ዓላማ እንደህብረተሰቡ የእድገት ደረጃና በዚያም ወቅት እንዳለው የማኅበራዊና ኢኮኖሚያዊ ስርዓት ዓይነት የተለያየ ይሆናል።

በጥንታዊ ጋርዮሽ ስርዓት ውስጥ የሰው ፍላጎት ብዛትና ዓይነት በርካታና ውስብስብ ባለመሆኑ የሚያመርታቸውም ነገሮች እንዲሁ በርካታና ውስብስብ አልነበሩም ። ለማምረት የተገለገለባቸው ማቴሪያላዊ ነገሮች እንዲሁ ቅርጻቸውን ብቻ በመለወጥ የሚገለገልባቸው ሹል ድንጋዮች ፤ እንጨቶች . . . ወዘተ ነበሩ ። በባርያው ፤ በፊውዳሉና በካፒታሊስቲ ስርዓቶችም የተገኙት ማቴሪያላዊ ፤ ውጤቶች የተሻሉ ፤ በርካታና በዓይነትና በደረጃቸውም ከፍተኛ ነበሩ ። ምክንያቱም እያንዳንዱ ትውልድ ማቴሪያላዊ ነገሮች ከቀደምቱ ትውልድ የሚቀበላቸውና የሚያሻሽላቸው በላያቸውም የሚጨምርባቸውና ለአዲሱ ሁኔታ በሚያመች መንገድ የሚያደራጁባቸው ስለሆኑ ነው ።

ተግባር በሚባልበት ወቅት በምርት ማለትም በሥራ ፤ ማኅበራዊ ስርዓትን ለመቀየር የሚደረግን የፖለቲካና የኢኮኖሚ ትግልንና በምርምርና ጥናት መስኮች በሙሉ የሚደረጉትን ፤ እንቅስቃሴዎች የሚያቅፍ እንደመሆኑ ፤ እነዚህን የተጠቀሱትን ማከናወንና በዚህም እንቅስቃሴ ውስጥ የሚፈጠሩ ማቴሪያላዊ ነገሮች በየትኛውም ኅብረተሰብ ይሆን በማንኛውም የእድገት ደረጃ የሰው ልጅ ማቴሪያላዊ ባህል እድገቶችናቸው ። ከዚህ አንጻር ሲታይ ማቴሪያላዊ ባህል በማያቋርጥ እድገት ሂደት ውስጥ የሚገኝ እንደመሆኑ ተራማጅ ነው ። ይሁን እንጂ የማቴሪያላዊ ባህል የተራማጅነት ባህርይ ከምን የተነሳ እንደሆነ ስለማቴርያላዊና ሕሊናዊ ባህሎች ልዩነት ዝቅ ብለን በምናነሳበት ወቅት በሰፊው ለማየት እንሞክራለን ።

በኅብረተሰብ የእድገት ግስጋሴ ውስጥ የሰው ልጅ በሕሊናዊ የሕይወት መስኩም ቢሆን እንዲሁ እድገትን እያሳየ መጥቷል ። ሰዎች በተግባር ላይ ሲሰማሩ ግንኙነት የሚፈጥሩት በማምረቻ መሣሪያዎች አማካኝነት ከተፈጥሮ ጋር ብቻ ሳይሆን በማምረቱ ፤ በልውውጡና በፍጆታውም መስኮች ጭምር በመሆኑ በመሀከላቸው የምርትና ሌሎችም ግንኙነቶችን ይፈጥራሉ ። ከዚህም የተነሳ ምንም ያህል የተለያዩና በቅንብራቸው ደረጃ ከፍና ዝቅ ያሉ ቢሆንም ስለ አካባቢያቸው ተፈጥሮና ስለ ኅብረተሰብ የተወሰኑ አመለካከቶች ይኖራቸዋል ። ኅብረተሰብንና ተፈጥሮን የሚገነዘቡት የሚተ

ነትነብትና የሚረዱበት አመለካከት ፤ ከተግባርም በቀጥተኛ መንገድ የሚያገኙት እውቀት ፤ ልምድና ችሎታ አላቸው ። በነዚህም አማካኝነት ማኅበራዊ ሕይወታቸውን ሀዘንና ደስታን ፤ ጋብቻን ፤ የእለት በእለት ኑሮአቸውን ፤ ተፈጥሮን ወዘተ የሚገልጹባቸው መንገዶችና ዘዴዎች አሏቸው ።

ስብስብ ባለ መንገድ ከላይ የተጠቀሱትን ብናስቀምጣቸው በፍልስፍና ፤ በኪነት ፤ በርዕዮተ-ዓለም ፤ በእውቀት ፤ በሳይንስ ፤ በማኅበራዊ ሥነ-ልቦና ወዘተ ሊጠቃለሉ የሚችሉ የሕሊናዊ ሕይወት የእድገት መስኮች አሏቸው ። በማኅበራዊ ምርት ተግባር ላይ የተሰማሩ እንደመሆናቸው በዚህ ላይ የሚመሠረቱና በነርሱም የሚወሰኑ የማኅበራዊ ንቃተ ሕሊና እድገትን ይፈጥራሉ ። የተለያዩት የማኅበራዊ ንቃተ ሕሊና መስኮች የሚኖራቸው ማኅበራዊ ሚና የተለያዩ ቢሆንም ሁሉም ግን በወቅቱ የሚገኘውን የሰዎች ማኅበራዊ ሕሊና ያን ፀባርቃሉ ። በመሆኑም ማቴሪያላዊ የሆኑት የምርት ኃይሎች በሚያሳዩት እድገት የተነሳ ከማኅበራዊ ሥርዓቱ ጋር የምርት ግንኙነቶች የሚለወጡ ናቸውና የሰውም ሕሊናዊ ሕይወት ባህርዩና ዓይነቱ አብሮ ይለወጣል ። ይሁን እንጂ የሕሊናዊ ባህሎች የሚያሳዩት ለውጥና ፍጥነት እንደ ማቴሪያላዊ ባህሎች አይደለም ። ሕሊናዊ ባህሎች በማቴሪያላዊ ባህሎች ላይ ቢመሠረቱምና በነርሱ ቢወሰኑም ዘግይተው የሚለወጡ በመሆኑ እንፃራዊ ነፃነት እንዳላቸው ለመገንዘብ ይቻላል ።

ከላይ ለማሳየት የሞከርነው ባህል ማኅበራዊ እንደሆነ ፤ ማቴሪያላዊና ሕሊናዊ ተብለው በተለምዶ ሊከፈሉ የሚችሉ ሁለት ክፍሎች እንዳሉት ነው ። አቀራረቡ ዘር ዘር ባለ መንገድ ባለመሆኑ ባህል የሚባለው ጽንሰ ሃሳብ ምን ባህርያት እንዳሉት ለማየት አመቺ አልነበረም ። ከዚህ በመቀጠል ደግሞ ትንታኔውን መሠረታዊ በሆኑ የባህል ባህርያት ላይ በመገንባት ለማቅረብ እንሞክራለን ።

ከሁሉም በፊት በባህል ውስጥ ሊጠቃለሉ የሚችሉ ክስተቶች በሙሉ የሰው ተግባር ውጤቶች እንደሆኑ እንረዳለን ። ባህልን ለመተርጉም በሰጠነው ትንታኔ ላይ

እንደላተመከተው ባህል የሰው ልጅ ተግባር በተፈጥሮ መልካቸው ከሚገኙ ነገሮች ተለይተው የራሳቸውን ሕልውና ጠብቀው መገኘት ከጀመሩበት ወቅት እንስቶ የተፈጠሩ ነገሮችን የሚጠቁም ነው። እንስሳትን የሰው ልጅ አጥምዶ፣ ገርቶና አልምዶ በማራባት፣ ጫካውን መንጥሮ ከራሳቸውን ንዶ የእርሻ መሬትን በማዘጋጀት፣ ቤትን በመሥራት፣ ለአካሉ መሸፈኛ ልብስን በመሥራት፣ መጓጓዣን፣ ወፍጮን፣ ድልድዮችን፣ ፋብሪካና ኢንዱስትሪዎችን ፈጠረ። እነዚህን በሙሉ ስንመለከታቸው የሰው ተግባር ውጤቶች እንደሆኑ ግልፅ ነው። በሌላ በኩል ደግሞ ይህም በመሆኑ የሰው ተግባር ውጤቶች ከተፈጥሮ ክስተቶች እንዲለዩ በማድረግ ተግባር ክስተቶችን በሁለት እንደከፈላቸው እንረዳለን።

ተግባር ማንኛውንም ነገር በሁለት ክፍሎች እንዲከፈል አደረገ፤ ይኸውም ማኅበራዊ ክስተቶችና ተፈጥሮአዊ ክስተቶች። በመሆኑም ባሕል የሚለውን ፅንሰ ሃሳብ ኅብረተሰብ ከሚለው ፅንሰ ሃሳብ ጋር በተመሳሳይነት እንደንጠቀምበት ወይም እንደንተረጎመውና የሰው ሕልውና አበይት ባሕርይ ባሕል አድርገን እንደንገነዘብ መሠረት ይሰጣል።

በኅብረተሰብ ውስጥ የሚገኙ ክስተቶች ተፈጥሮአዊና ማኅበራዊ በመሆናቸው የኅብረተሰብ እድገት የማኅበራዊ ክስተቶችን እድገት ያስከትላል ማለት ነው። የሰው አምራች መሆንና የኅብረተሰብ አመሠራረት በጣምራ የተከናወኑ እንደመሆኑ ባህል ከሰው ልጅ ስልጣኔ ጋር አብሮ ለብዙ ጊዜ የቆዩ ወይም ባህል ከስልጣኔ ጋር አንድ ባይሆንም ተመሳሳይ እንደሆነ እንመለከታለን።

ኅብረተሰብ ራሱ ሰውን እንደሰው የሚፈጥረውን ያህል፤ ኅብረተሰብም የሰው ተግባር ውጤት ነው። ተግባርና የርሱንም ውጤት አጠቃቀም በይዘታቸውና በሕልውናቸው ስልት ሁለቱም ማኅበራዊ ናቸው።

ይህ ጥቅስ የሚያሳየን ኅብረተሰብ እንኳን ሳይቀር የተግባር ውጤት እንደሆነና የተፈጥሮ ሰባዊ ገጽታ ማለትም ኅብረተሰብ የሚኖረው ለሰው ብቻ እንደሆነ ነው። ተፈጥሮ እንዳለ በሰው ተግባር እስካልተ

ለወጠ ድረስ ኅብረተሰብ በሚለው መጠሪያ ውስጥ ሊጠቃለል አይችልም።

በባህል ውስጥ የሚጠቃለሉ ነገሮች በሙሉ ተፈጥሮአዊ ምክንያት ያላቸው ውጤቶች አይደሉም። በተግባር አማካኝነት የተፈጥሮ መልካቸውን በመቀየር የሰው ፍላጎትን ለማርካት በሚያስችል ሁኔታ የሚገኙ ነገሮች አሉ። እነዚህም በዚህ ተግባር ሂደት ውስጥ ሰው የተፈጥሮ አካል በመሆኑ ሊያገኛቸው የማይችል ነገር ግን በተግባር ውስጥ ፈጥሮ የሚገለገልባቸው ነገሮች ናቸው። ስለ ዓለም የሚያገኘው እውቀት፣ ስለ ማኅበራዊ ሕይወት የሚያከማቸው ግን ዛቤ፣ በምርምር የሚያገኘው ልምድ በጠቅላላው አመለካከት ስሜቱ ሁሉም ለሰው ከውጭ የሚሰጡት ወይም የሥነ ሕይወታዊ እድገቱ ውጤት አይደሉም።

ባህል ከሰው ተገንጥሎ ወይም ከኅብረተሰብ ውጭ የራሱን ሕልውና በመጠበቅ ሊኖር የሚችል ክስተት አይደለም። ማኅበራዊ ክስተት ነው፤ ከሰዎች ማኅበራዊ እንቅስቃሴ ጋር ተዛምዶና ውጤትም ሆኖ በኅብረተሰብ ውስጥ የሚገኝ ነው። ይሁን እንጂ ባህል አንድ ጊዜ ከተፈጠረ በኋላ የራሱ የሆነን የእድገት ሕግጋት ተከትሎ የሚሄድ ክስተት ነው። ሕልውናውን ጠብቆ የሚገኝ እንጂ የአስተሳሰቦችን ይዘት በመሆን ብቻ የሚገኝ አይደለም።

ባህል የራሱን ሕልውናና የእድገት ሕግጋት ጠብቆ የሚያድግ ከሆነ ደግሞ ነባራዊ ነው ማለት ነው። የባህል ነባራዊነቱ ነባራዊ ከሆኑት የተፈጥሮ ክስተቶች ጋር ቢያመሳስለውም ባህል በነባራዊነቱ ብቻ የሚኖር ሳይሆን እንደ ማኅበራዊነቱም ከሰው ወይም ከኅብረተሰብ ጋር ብቻ ተቆራኝቶ የሚገኝ ነው። ነባራዊ የተፈጥሮ ክስተቶች ለሕልውናቸው የሰውን መኖር የማይጠይቁ ወይም የግድ የሚያስፈልጋቸው አይደሉም። እንዲያውም የተፈጥሮ ክስተቶች ከሰው በፊት የነበሩና ያሉ ከሰውም በኋላ ሊኖሩም የሚችሉ ናቸው። ባህል ግን የዚህ ዓይነት ክስተት አይደለም።

የተፈጥሮ ክስተቶች ጭፍንና ክፍተኛ ለውጥ ሳያሳዩ እንዳሉ የሚደጋግሙ ሲሆን ባህል ግን የሰዎች ዓላማና የፈጠራ ችሎታ እንቅስቃሴ ውጤት ነው። ባህል ሳይለዋ

ወጥ እንዳለ የሚያደጋግም ሳይሆን እየተሻ ሻለና እያደገ የሚሄድ ክስተት ነው።

ባሕሎች በመያቋርጥ ለውጥ ላይ የሚገኙ እንጂ ሳይለወጡ (እስታቲክ) ሆነው የሚገኙ ለይደሉም። 5

የባህል መለወጥ ምክንያቶች በርካታ ናቸው። በአንድ በኩል በአንድ ኅብረተሰብ ውስጥ በተለያዩ መስኮች የሚደረግ ለውጥ በሌላ በኩልም ደግሞ የማኅበራዊ ሥርዓቱ ለውጥ ሲሆን ይህም ባህሉን እንዲለወጥ ብቻ ሳይሆን እንዲያደጋግም ያደርገዋል።

ያለንበት ዘመን ሳይንስና ቴክኖሎጂ በጣም ያደገበትና የተስፋፋበት ዘመን ነው። በአንድ አገር ውስጥ የሚፈጠር አዲስ ነገር የሚያስከትለው ውጤት በአንድ አገር ክልል ውስጥ ብቻ የተወሰነ ሳይሆን በመላው ዓለም ውስጥ ለውጥ የሚፈጥር ወይም በተመሳሳይ መስኮች ነገር ግን በበርካታ አገሮች ውስጥ መሻሻሎች እንዲደረግ ተጽእኖን የሚያሳድር ነው። በአገሮች መሀከል የንግድ፣ የጉብኝዎች፣ የሳይንስና የባህል ልውውጥ ስለሚካሄድ በነዚህና በተመሳሳይ ምክንያቶች የአንድ አገር ባህልም ሊሸጋገር ይችላል።

ሌላው በባሕል ውስጥ የሚጠቃለሉ ክስተቶች ባሕርይ የሰው ልጅ ዓለምን የመገን ዘብና የተፈጥሮ ኃይሎችን ለርሱ በሚጠቅመው መንገድ እየለወጠ በቁጥጥሩ ሥር ለማስገባት የሚያስችል መሆኑ ነው። የቴክኖሎጂና የሳይንስ ውጤት ዓላማ ተፈጥሮን ለመግራት ማስቻል ነው። የኅብረተሰብን እድገት ሕግጋት በመረዳት የኅብረተሰብን እድገት ጠቃሚ በሆነ መንገድ በመቀየር ለማድረጅት ማስቻል ነው።

ሰው ዓለምን ለመለወጥ ያለው ችሎታ አምርቶ በሚገለገልባቸው የሥራ ቁሳቁሶች ጥራትና ብዛት እንዲሁም በዚህ ሂደት ውስጥ በሚያጠራቅመው ሳይንሳዊ እውቀት ላይ ይመሠረታል። እነዚህ የተጠቀሱት ደግሞ የሰው ልጅ ማቴሪያላዊና ሂሊናዊ ባሕሎች ናቸው። በነዚህም መስክ የሰው ልጅ የሚያሳየው እድገት የባሕሉ እድገት ይሆናል።

ባሕል የሰውን ልጅ ምንነት (ኤስንስ) ሳይለውጥ ነገር ግን በዓለም ውስጥ የሚጫወተውን ሚና ከፍተኛ የሚያደርግ ክስተት ነው። ከጥንታዊ ጋርዮሽ ሥርዓት አንስተን እስከ አሁን ድረስ በማናቸውም የማኅበራዊ ሕይወት መስክ የሰው ልጅ ከፍተኛ እድገት እንዳሳየና ከጊዜ ወደጊዜ ስለተፈጥሮ ምንነት ሳይንሳዊ እውቀት እያገኘ በመምጣት ይበልጥ ተፈጥሮን እንደገራ እናያለን። በዚህ ሂደት ውስጥ ግን የሰው ምንነት ለውጥ አላሳየም። እንቅስቃሴውም በመሬት ውስጥ ተወስኖ የቀረ እንቅስቃሴ ብቻ ሳይሆን ወደ ህዋውና ሌሎች አካሎች ድረስ ሄዷል።

ባሕል ሰው ተፈጥሮ የሰጠችውን አካላዊ ችሎታዎች የተወሰነ አወቃቀርና የአሠራር ስርዓት ባላቸው ነገሮች የሚተካ ነው። ለባሕል ሌላ ትርጉም ብንሰጥ እንዲህ ብለን ለመተርጎም እንችላለን። ባሕል ማለት ማናቸውም የሰውን ተፈጥሮአዊ አካል የተወሰነ አወቃቀርና የአሠራር ስርዓት ባለው ነገር ወይም መንገድ የሚተካ ነው። በዚህ ዓይነት መንገድ ባህልን መተርጎም ባሕልን ማቴሪያላዊና ሕሊናዊ ባሕል ብሎ ከመክፈል ችግር ያድነናል።

ከላይ ከተጠቀሰው የባሕል ትርጉም ስንነሳ ባሕል የተፈጥሮንና የሰውን ኃይል በመለወጥ ልዩ ባሕርይ የሚሰጥና ተፈጥሮ አዊ በሆነ መንገድ ሊገኙ የማይችሉ ነገሮችን ለማገኘት የሚችል ክስተት ነው። ሳይንስን በምሳሌነት ብንወስድ የሰውን የአእምሮ ችሎታ በማዳበር በመሬት ውስጥ ያሉትን ነገሮች ብቻ ሳይሆን ከመሬት በብዙ ሺህ ወይም ሚሊዮን ኪሎ ሜትር ርቀው የሚገኙ ነገሮችን እንዲያውቅና እንዲዳስስ፣ በዓይኑ ብቻ ለማየት የማይችለውን ጥቃቅን ነገሮች አጉልቶ ለማየት እንዲችል፣ በእጆቹ ብቻ ለማንሳት ወይም ለማንቀሳቀስ የማይችለውን ለማንሳትና ለማንቀሳቀስ እንዲችል ወዘተ ያስችላል። ረጅም ጊዜና ከፍተኛ ጉልበት የሚጠይቁትን ጉዞዎችና ነገሮች በአጭር ጊዜና በትንሽ ጉልበት እንዲያከናውን ያስችላል። ተፈጥሮ አዊ አካሎች በመሆናቸው ለማከናወን የማንችላቸውን ነገሮች የባሕል አካሎች (ካልቸራል ቢንግ) በመሆናችን እንድናከናውን ያደርገናል።

የሰው ተግባር ውጤት በመሆን ባህል ብለን የምንጠራቸው ነገሮች የተፈጥሮ ሂደቶች የማይሰጡትን ችሎታ ለሰው በማ በርከት የሰውን ሕይወትና አስተሳሰብ ሥርዓት እንዲይዙ ያደርጉለታል። አንድ የአልጅብራ የእኩልነት አረፍተ ነገር በርካታ ሁኔታዎችን አንድ ላይ በማሰባሰብ በማናቸውም ሁኔታ ትክክል የሆነን ተግባር ለማከናወን የሚያስችል የአስተሳሰብ ሥርዓት ነው። በልዩ ልዩዎቹ የተፈጥሮ ሳይንሶች ውስጥ የሚገኙ ሕግጋትና መርሆዎችም እንዲሁ የባህል ክስተቶች የሰውን ኃይል የሚያጉላሉና የሚተኩ ናቸው። በባልም፡ የሰውን ተፈጥሮ አካሎች ዋጋ ቢስ ያደርጋሉ ማለት ግን አይደለም። ሥራውን ያቃልላሉ ከዚህም የተነሳ ለምርምርና ለአረፍት የሚፈለግን ጊዜ ያራዝማሉ። ስለሆነም ሰውን ይጠቅማሉ አንጂ ሰውን እንዲተኩ ይሆናሉ ወይም ለመተካት ይችላሉ ማለት አይደለም።

የሳይንስና የቴክኖሎጂ ውጤቶች የሰውን አካላዊና አእምሮአዊ ተግባር ቢተኩም፡ የነርቡም የሥራ መስክ ምንም ያህል እየሰፋ ቢሄድም የሰው አገልጋይነታቸውን ወይም የባህል ክስተትነታቸውን ባህርይ አይለውጡም። ሁሉም የሰው ሥራ ውጤቶች ናቸው። ሰው ማኅበራዊ ኃላፊነት የሚሰማው ከዚህም የተነሳ የሚያመዛዝን ነው። በባህል ውስጥ የሚታቀፉ ነገሮች ትዕዛዝ ተቀባዮች እንጂ ማኅበራዊ ኃላፊነት የሚሰማቸውና የሚያመዛዝኑ አይደሉም።

ከዚህ በመቀጠል ደግሞ የነዚህ ሁለት ክፍሎች ተመሳሳይነትና ልዩነት ምን እንደሆነ ለማየት እምክራለን።

ፋብሪካዎች፡ አንዱስትሪዎች፡ ድልድዮች፡ ቤቶች፡ ልብስ፡ የማምረቻ መሣሪያዎች፡ ወዘተ በሕላዊ ባህሎች ውስጥ ሊጠቃለሉ አይችሉም። በሌላ በኩል ደግሞ የተፈጥሮ ስጦታዎችም አይደሉም። ነገር ግን ከሰው ልጅ ማቴሪያላዊ ባህል ውስጥ ጥቂቶቹ ናቸው።

ኪነት፡ ፍልስፍና፡ ርዕዮተ-ዓለም፡ ትምህርት፡ ሥነ ምግባርን፡ ፖለቲካን፡ ሕግን... ወዘተ እነዚህን ስንመለከት ደግሞ ልክ እንደ ማቴሪያላዊ ባህሎች የተፈጥሮ ስጦታዎች አይደሉም። በሌላ በኩልም በሰው

ልጅ ማቴሪያላዊ ባህል ውስጥ ሊጠቃለሉ የሚችሉ አይደሉም። ሕሊናዊ ባህሎች በተለያዩ መንገዶች ቅርጻቸውን ቀይረው ነባራዊ ሕልውና ሊያገኙ ቢችሉም፡ የሕሊናዊ ባህሎች መሠረታዊ ባህርይ ቃሉ እንደሚያመለክተው የሕሊና ክስተቶች መሆን ነው። የወቅቱን የሰዎች ማኅበራዊ ህልውና በማንፀባረቅ የሚገኙ የማኅበራዊ ንቃተ ሕሊና መልኮች ናቸው።

ማቴሪያላዊና ሕሊናዊ ባህሎች ተፈጥሮአዊ ምክንያት የሌላቸው ውጤቶችና የሰውን አካላዊና አዕምሮአዊ ችሎታ በማጉላት ሰው ተፈጥሮን እንዲቆጣጠር የሚያስችሉ በመሆናቸው ተመሳሳይ ናቸው።

ሁለቱም ከአንድ ትውልድ ወደ ሌላው ትውልድ ወይም ከአንድ አገር ወደ ሌላ አገር ሊተላለፉ የሚችሉ በመሆናቸው ማኅበራዊ ቅርሶች፡ የማያቋርጥ ዕድገት ላይ ያሉና በተለይም ሕሊናዊ ባህል አንፃራዊ ነፃነት ያለው በመሆኑም ተመሳሳይ ናቸው።

ሁለቱም ማኅበራዊ ክስተቶች እንደመሆናቸው ከአንድ ትውልድ ወደ ሌላው ወይም ከአንድ አገር ወደ ሌላው የሚተላለፉ ብቻ ሳይሆን ሽግግራቸው የሚከናወን ማኅበራዊ በሆነ መንገድ ነው።

የባህል ማኅበራዊ ቅርፊት የሚመነጨው ሥነ ሕይወታዊ በሆነ መንገድ የሚተላለፍ በመሆኑ ሳትይሆን ሰዎች እየተማሩ የሚያስተላልፉ በመሆኑ ነው። 6

በደመ ነፍስ ናሥነ-ሕይወታዊ በሆነ መንገድ ከአባት ወይም ከእናት ወደ ልጅ የሚተላለፉ አይደሉም።

«... ባህል ከሥነ ሕይወታዊ ነገሮች የሽግግር ዘዴ ውጭ የሚገኝ ነው። በምንል በት ጊዜ ሽግግሩ የሚከናወነው በማኅበራዊ መንገድ መሆኑን ለመጠቀም ሲሆን ኤክስትራ-ስማቲክ ነው። የምንለው ደግሞ ከማንኛውም ሰው ውጭ የሚገኝና እንዲያውም መልሶ በርሱ ላይ እንደሌሎች የህዋ አካሎች ተጽዕኖ የሚያደርግበት በመሆኑ ነው።» 7 ይህ ጥቅስ ባህል እንዴት ከትውልድ ወደ ትውልድ እንደሚሸጋገር ከመጥቀሱ አልፎ እራሱም ባህል በተለይም ማቴሪያላዊ ባህል ነባራዊ ህልውና እንዳለው የሚያሳይ ነው። ለባህል ህልውና የትኛውም የሰው ሥነ-ሕይወታዊ ክፍል እንደማያስፈልገው ወይም

የሰው ሥነ-ሕይወታዊ አካሎች ባህልን ለማቆየት ወይም ለማሸጋገር ያላቸው ሚና ይበልጥ እያየለ በመሄድ ላይ እንዳለ የሚመለከት ነው።

የሰው አካሎች የባህል ክፍሎች በተለይም የማቲሪያላዊ ባህል ክፍሎች አይደሉም።

«እጅ የሥራ ማከናወኛ አካሎችን ብቻ ሳይሆን የሥራም ውጤት ነው።»⁸ እጅን የሥራ ውጤት ቢሆንም እንደማንኛውም የሥራ ውጤት ሆነው እንደሚገኙ ነገሮች በባህል ውስጥ የሚጠቃለል አይደለም። ምክንያቱም በመጀመሪያ ባህል ከኅብረተሰቡ ተገንጥሎ ሊታይ ባይችልም አንድ ጊዜ ህልውና ካገኘ የራሱን የዕድገት ሕግ ጋት ተከትሎ የሚኖር ሲሆን ከዚህ አንፃር እጅ ሲታይ የዚህ ዓይነት ባህሪ የለውም።

ባህል ከትውልድ ወደ ትውልድ የሚተላለፈው ማኅበራዊ በሆነ መንገድና አንድ ጊዜም ከተፈጠረ ለህልውና የሰውን አካል የማይፈልግ ሲሆን እጅ ግን ከሰው ጠቅላላ ሥነ ሕይወታዊ አካል ተገንጥሎ ሊገኝ የማይችል ነው። ይህ የተጠቀሰው ትንታኔ እጅን ብቻ የሚመለከት ሳይሆን ማንኛውንም የሰው ስነ ህይወታዊ አካሎች የሚመለከት ነው። ከዚህም የተነሳ ሰው ራሱን በሥራ አማካኝነት ቢፈጥርም ራሱ ግን ባህል አይደለም። ይህ ቢባልም በባህል አማካኝነት ካልቸራል (ቢንግ) ሊሆን አይችልም ማለት ግን አይደለም። ምክንያቱም የተፈጥሮ አካል ወይም ፍጡር በመሆኑ ሊያከናውነው የማይችለውን ተግባር በፈጠራቸው ነገሮችና ባጠራቀመው ዕውቀት አማካኝነት ግን ሊያከናውን ይችላል። ነው።

ሕሊናዊ ባህል፡

ሕሊናዊ ባህል የምንላቸው የሰዎች ሕሊናዊ እንቅስቃሴ ውጤቶችን ግለትም ሳይንስን፣ ማኅበራዊ ሥነ ልቦናን ርዕዮተ ዓለምን፣ ኪነትን፣ ሥነ ምግባርን፣ ሕግን

ወዘተ... እንዲሁም በነዚህ መስኮች የሚደረጉትን አመራረት፣ ሥርዓትና ፍጆታን የሚያጠቃልል ነው። ሕሊናዊ ባህል የተጠቀሱት የማኅበራዊ ንቃት ሕሊና መስኮች ከንዋኔ የሚፈጽሙበትንና የሚገልጹበትን ተቋሞች፣ ት/ቤቶች፣ ቤተ መጽሐፍቶችና የምርምር ማዕከሎች፣ ትያትር ቤቶች፣ መንግሥት፣ ሙዚየሞች...ወዘተ የሚያቅፍ ነው።

ሕሊናዊ ባህል የአንድ የተወሰነ ማኅበራዊና ኢኮኖሚያዊ ሥርዓትን ባህርያት ምልክቶችን ያቀፈ፣ የፈጠሩትን መደቦች ጥቅም የሚያንፀባርቅና ከዚህም የተነሳ ሥርዓቱን ለማጠናከርና ሳይለወጥ እንዳለ እንዲቆይ ከሚያገለግለው የላዕላይ መዋቅር ጋር ግንኙነት አለው። እንደሚታወቀው ሁሉ በማንኛውም ማኅበራዊ ሥርዓት ውስጥ የሚገኝ ላዕላይ መዋቅር ተገንብቶበት የሚገኘውን ኢኮኖሚያዊ ሥርዓት የማንፀባረቅና የማጠናከር ገቢርን ያከናውናል። ስለሆነም ልዩ ልዩዎቹ የማኅበራዊ ንቃት ሕሊና መልኮች የመደብ ባህሪ ያላቸው በመሆኑ ከሚገለገሉባቸው ተቋሞችና ድርጅቶች ጋር አንድ ላይ የላዕላይ መዋቅር አካሎች ሆነው ይገኛሉ።

ይሁን እንጂ የሕሊናዊ ባህል ከላዕላይ መዋቅር ጋር ግንኙነት ቢኖረውም ከላዕላይ መዋቅር ጋር አንድ አይሆንም። ምክንያቱም ላዕላይ መዋቅር የሕሊናዊ ባህል ክስተት የሆኑ ነገር ግን የመደብ ጠባይ የሌላቸውን ክስተቶች ስለሚያቅፍ ነው። የሕሊናዊ ባህል ክስተት ሆነው ነገር ግን የመደብ ጥቅምን ባለማንፀባረቃቸው የተነሳ የመደብ ባህርይ የላቸውም ከሚባሉት ለምሳሌ የተፈጥሮ ሳይንሶችና ዕውቀቶች ጥቂቶቹ ናቸው።

በኅብረተሰብ ውስጥ የተለያዩ ባህሪያት ያላቸው ማኅበራዊ ክስተቶች ይገኛሉ። ከነዚህም ውስጥ ባህል አንዱ ነው። አንዱ ንዶቹ ማኅበራዊ ክስተቶች በመሠረቱ የመደብ ጠባይ ያላቸው ሲሆኑ ሌሎቹ ደግሞ በባህሪያቸው የመደብ ጠባይ የሌላቸው ናቸው። ታዲያ ከነዚህ አንፃር ሲታይ ባህል ምን ዓይነት ጠባይ አለው?

--- ሁለተኛው የማኅበራዊ ክስተቶች ክፍል ደገሞ የማንኛውም የማኅበራዊ ሥርዓት

መዋቅራዊ ክፍሎች ሆነው የሚገኙ ነገር ግን በተፃራሪ መደቦች በተከፋፈለ ኅብረት ሰብ ውስጥ ብቻ የመደብ ባሕሪ ያላቸው ክስተቶች ናቸው። ከነዚህም ውስጥ የምርት ግንኙነቶች፣ ሥነ-ምግባር፣ ርዕዮተ ዓለም ኪነት ወዘተ-- ይገኙበታል። ስለነዚህ ዓይነቶች የሚከተለው ክስተቶች የሚደረግን የመደብ ተንታኔ በሚመለከት ማጤን የሚገባን የመደብ ጠባያቸውንና የመደቡ ተግል የኅብረተሰብ መዋቅራዊ ክፍሉ ተጨባጭ የታሪክ መግለጫ መልካቸውን እንጂ ሙሉ በሙሉ እንደሚያጠፋቸው ነው።⁹

ከዚህ ጥቅስ የምንረዳው ባህል እንደ ማኅበራዊ ክስተትነቱ ሁልጊዜ የመደብ ባህሪ ያለው አለመሆኑ ነው። ባህል በቅድመ መደብ፣ በመደብና በመደብ አልባ ሥርዓቶች ውስጥ የሚገኝ እንደመሆኑ በመደብ ሥርዓቶች ውስጥ ብቻ የመደብ ጠባይ የሚኖረው ነው። ስለሆነም በመደብ ሥርዓቶች ውስጥ በተለይም ሕሊናዊ ባህል በመደቦች መሀከል ያለን ቅራኔ የሚያንፀባርቅ በመሆኑ የባህል ርዕዮተዓለማዊ ይዘት የመደብ ባህሪ እንዲኖረው ያደርገዋል። በልዩ ልዩ ማኅበራዊ ሥርዓቶች ውስጥ ባንድም ሥርዓት እንኳን ቢሆን በማኅበራዊ የሥራ ክፍፍልና ልዩ ልዩ የተግባር መስኮች መኖር የተነሳ ባህል በመደቦች እንዲሁም በማኅበራዊ ቡድኖች መሀከል ያለውን ትግልና የትግል ታሪክ የሚያንፀባርቅ ነው።

ከላይ በሰፈረው ጥቅስ ውስጥ እንደተጠቀሰው ባህል ከመደቦች ጋር ሳይሆን ከአንዳንድ ቡድኖች ጋር ያለው ግንኙነት የተለየ ጠባይ እንዲኖረው ያደርገዋል።

ባሕል ከተወሰነ የታሪክ ማኅበረሰብ (ጉሣ፣ ነገድ፣ ሕዝብ፣ ብሔር)፣ ያለው ግንኙነት ልዩ ቅርፅ እንዲኖረው ሲያደርግ ከተወሰነ ማኅበራዊ ሥርዓት ጋር ወይም የመደብ ጥቅም ጋር ያለው ግንኙነት ደግሞ ባሕልን የርዕዮተዓለማዊ ይዘት እንዲኖረው ያደርጋል።¹⁰

የዚህም ምክንያት የኅብረተሰብ ሕሊናዊ ባህል በማቴሪያላዊ ምርት ላይ የሚመሠረትና በርሱም የሚወሰን በመሆኑ ብቻ ሳይሆን በኅብረተሰብ ውስጥ የሚካሄደውን የማቴሪያላዊ ምርት ተግባር በወቅቱ ምን መልክ ይዞ እንደሚገኝ ካላወቅን ከማቴሪያ

ላዊው የምርት ተግባር ጋር ተዛምዶ የሚገኘውን የሕሊና ቅርፅና እርሱም መልስ በማቴሪያላዊ ምርት ላይ የሚያሳድረውን ተፅዕኖ ለማወቅም ስለማንችል ነው።

ማቴሪያላዊ ምርት (ራሱ) ያለውን ልዩ ታሪካዊ ቅርፅ ምን እንደሆነ ጠንቅቀን ካላጤንን ከርሱ ጋር ተይዞ ሆኖ በሚገኘው ኅሊናዊ ምርት ዘርፍ ያለውን ልዩ ባሕሪ ለማወቅም ሆነ አንዱ በሌላኛው ላይ ሊያሳድር የሚችለውን ተፅዕኖ ለመረዳት እንችልም።¹¹

ስለሆነም በጣም ባልዳበረ የምርት ግንኙነት ላይ ተዋቅሮ በነበረው የጥንታዊ ጋርዮሽ ሥርዓት ውስጥ ማኅበራዊ ንቃት ሕሊና ማለትም የሰዎች ሕሊናዊ ባህል በወቅቱ በዚያው ደረጃና መጠን ያልዳበረና ጨቅላ ሆኖ እናገኘዋለን። በማኅበራዊ ሕይወት መሀከል ምጉሣ ወይም ነገድ ስለነበረ እያንዳንዱ ሰው የማሰብ ግዴታ ስላልነበረበት ሰዎች የተለያዩ ሕሊና አልነበራቸውም። ስለሆነም እያንዳንዱ ሰው የራሱ የሆነ የዓለም አመለካከት አልነበረውም። ምክንያቱም፡-

እዚህ (ማለትም በጥንታዊ ጋርዮሽ ውስጥ (የራሱ) አሳቢና ግብ ወሳኝ ጉሣው ነው። እያንዳንዱ ሰው የማሰብ ግዴታ የለበትም ምክንያቱም የሕይወት መለከሉ (ኢለመንት) ጉሣው ነው። የሕይወቱ መለከሉ ደግሞ በግለሰቡ ላይ ግብታዊ በሆነ መንገድ ይሠራበታል። ማለትም በደመነፍስ እንጂ ንቁና ግልፅ በሆነ መንገድ አልነበረም።¹²

ሕሊናዊ ባህል የማኅበራዊ ንቃት ሕሊና ፈርጅ እንደመሆኑ የዕድገት ደረጃው ኅብረተሰብ በደረሰበት የማቴሪያላዊ ምርትና የማቴሪያላዊ ባህል ዓይነትና ደረጃ የሚወስን ይሆናል።

ከዚህም የተነሳ ለመደቦች መፈጠር የሚያስፈልገው ኢኮኖሚያዊ ሁኔታ መሟላት፣ በዚህም ሂደት በማኅበራዊ የሥራ ክፍፍል መፈጠር የተነሳ የሕሊናዊ ምርት በይዘቱና ቅርጹ ከፍተኛና ውስብስብ ከመሆን አልፎ የተወሰኑ ሰዎች ብቻ የሚያካሂዱት የክንዋኔ መስክ ሆኖ መጣ። ከመንግሥት መፈጠር ጋር ሕጋዊና ፖለቲካዊ ንቃት ሕሊና፣ የተለያዩት መደቦች ንቃት

ሕሊና በተለይም ኢኮኖሚያዊና ፖለቲካዊ የበላይነት ያለው መደብ በንቃተ ሕሊናው የበላይነት ያለው ሆኖ መጣ ።

... በሥራ ክፍፍልና የአዕምሮ ሥራ ከጉልበቱ ሥራ መገንጠል ንድፈ ሃሳባዊ ንቃተኝነት (ፍልስፍና ፣ የተለያዩ ሳይንሶች) ብቅ አለ። የማኅበራዊ ንቃተኝነት ሃሊና ዕድገት በውስጡ ክፍፍሎችንና አንፃራዊነት ያላቸውና በመደብ ሥርዓተ ማኅበሮች የሚያድጉ የማኅበራዊ ንቃተኝነት ሃሊና ቅርጾች ፣ ፖለቲካ ፣ ሐገ ፣ ሥነ-ምግባራት ፣ ሃይማኖት ሳይንስ ፣ ኢስቲቴክስ ፣ ፍልስፍና ብቅ አለ። 13

ቁም ነገሩ የማኅበራዊ ንቃተኝነት ሕሊና መልካች ምን እንደሆኑ ለማመልከት ሳይሆን እራሳቸውም የሕሊናዊ ባህል ክፍሎች እንደመሆናቸው እንዴት እንደሚከሰቱና የአመሠራረታቸው መሠረትና ባህሪያቸው ምን መልክ እንዳለው ለማሳየት ነው ። ከተጠቀሱት ልዩ ልዩ ጥቅሶች ለመረዳት የሚቻለው የሰው ልጅ ሕሊናዊ ባህል የዕድገት ደረጃና የክፍፍል መሠረቱ ቁልፍ ፣ ባህሉ እንደሆነና እስከተወሰነ ደረጃ ድረስ የሕሊናዊ ባህል መልክ ፣ ባህሪይና ተግባርን ለመረዳት የግድ በወቅቱ ሰፍኖ የሚገኘውን የማቴሪያላዊ ምርት ባህሪይን ማወቅ አማራጭ የሌለው መሆኑን ለመጠቀም ነው ።

የህሊናዊ ባህል እድገት ከሕብረተሰብ እድገት ጋር ተጣምሮ የሚያድግ ቢሆንም በውስጡ ግን ማኅበራዊ ሥነ ልቦናን ርዕዮተዓለምን ወዘተ የሚያቅፍ ነው ። የሕብረተሰብ ህሊናዊ የሕይወት መስክ ከሌሎች የማኅበራዊ የሕይወት መስኮች ጋር ግንኙነት ያለው ብቻ ሳይሆን አንድ እራሱን የቻለ የዕድገት መስክ በመሆኑ በጥሞና ሊጠና የሚገባው ነው ። ማኅበራዊ ስነ ልቦናና ርዕዮተዓለም በህሊናዊ ሕይወት መስክ ቢጠቃለሉም ሁለቱ የተለያዩ ናቸው ።

ማኅበራዊ ስነ ልቦና ሰዎች ከሚኖሩበት የማኅበራዊና ኢኮኖሚያዊ ሥርዓት የውስጥ ሁኔታዎች ፣ ከዕለት በዕለት ኑሮዎቻቸውና ተግባራቸው ፣ ጥቅማቸው ፣ ፍላጎታቸው የዕለት በዕለት ኑሮዎቻቸውን የሚያንፀባርቁት የሰሜታቸው ፣ የግምታቸው ፣ የአመለካከታቸውና የአስተሳሰባቸው አዝማሚያ ጠ

ቅላላ ድምር ነው ። በመሆኑም ከጠባብ የሥራ ክፍፍላቸውና ልምዳቸው አጠራቅ መውት ከሚገኝ ችሎታ የማያልፍ ነው ። ሁለንተናዊ ይዘትና ንድፈ ሃሳባዊ መሠረት የሌለው ነው ። ስለሆነም ማኅበራዊ ስነ ልቦና የብዙሀን ንቃተኝነት ህሊና ነው ። ይሁን እንጂ በመደብ በተከፋፈለ ሕብረተሰብ ውስጥ ማኅበራዊ ሥነ ልቦና የመደብ ባህሪይ አለው ። የወዝ አደሩ መደብ በካፒታሊስቲክ ሕብረተሰብ ውስጥ የመረዳዳትና የወል ስሜት ያለው የማኅበራዊ ሥነ ልቦና ሲኖረው ከበርቱወ ደግሞ የግለኝነት የማኅበራዊ ሥነ ልቦና አለው ።

ብሔሮችም ቢሆኑ የብሔራዊ ንቃተኝነት ህሊናቸውን ተፅዕኖ የሚያሳድሩበት የማኅበራዊ ሥነ ልቦና አላቸው ። አንድ ብሔር ከሌላ ብሔር የሚለየውና የብሔሩን ልምድ ፣ አስተሳሰብ ፣ ግምት ወዘተ የሚገልፅበት ማኅበራዊ ሥነ ልቦና ይኖረዋል ፤ ይሁን እንጂ ፤

ብሔራዊ ንቃተኝነት ሃሊና ከመደብ ንቃተኝነት ሃሊና አንፃር ሲታይ በጣም ዝቅተኛ በሆነ ደረጃ ላይ ይገኛል ። የመጀመሪያ መልኩ እንኳን ከዕለት የኑሮ ሁኔታ ፣ የወል የመኖሪያ አካባቢና ሰዎች ከሚናገሩት የወል ቋንቋ ወዘተ - - - ተፅዕኖ ሥር ቅርፅ ይዞ ይገኛል ። 14

ይህ ጥቅስ የሚያሳየው የመደብና የብሔራዊ ንቃተኝነት ህሊናዎች የተለያዩ መሆናቸውን ብቻ ሳይሆን ሁለት ተፃራሪ መደቦችን ባቀፈ ብሔር ውስጥ አንድ ዓይነት የመደብ ማኅበራዊ ንቃተኝነት ህሊና ብቻ እንደማይገኝም ጭምር ነው ። አንድ ብሔር ህልውናው የሚከሰትበት ወይም የሚገለፅበት አንድ ብሔራዊ ንቃተኝነት ህሊና ሳይኖረው ህልውናውን ለመገመት አስቸጋሪ የመሆኑን ያህል ፤ በውስጡም የሚገኙ መደቦች ሊኖራቸው በሚችሉው የመደብ ማኅበራዊ ሥነ ልቦና ላይም ብሔራዊ ንቃተኝነት ህሊና ተጣምሮ እስከ ተወሰነ ደረጃ ድረስ የመደቦቹን የማኅበራዊ ሥነ ልቦና ቅርጽ ያስይዛል ።

ስለሆነም ማኅበራዊ ሥነ ልቦና ልዩ ዕውቀትን ወይም ከፍተኛ የሆነ የአስተሳሰብ ሥርዓትን የሚጠይቅ አይደለም ። በሌላ በኩል ግን ርዕዮተዓለም ፤

ሰፊ ባለ መልኩ ሲታይ ከፍተኛ (ከማኅበራዊ ሥነ ልቦና አንፃር ሲታይ) የሆነ ማኅበራዊ

ሂደትን የምንረዳበት የመደብ ንቃት ኅሊና ደረጃ ነው። የርዕዮተዓለም መሠረታዊ መለዮ የሆነው የመደብ ጥቅምን ማወቂያ፣ ጥቅል በሆነ መንገድ የሚገልጹትን የንድፈ ሃሳባዊ መልኮች ሥርዓት የሚያስደዝ ነው።¹⁵

ቀደም ባለው ጥቅስ ስለማኅበራዊ ንቃት ህሊና ቅርፅ ይዞ መምጣትና በዕድገቱ ውስጥ እንፃራዊ ነፃነት ያላቸው የማኅበራዊ ንቃት ህሊና መልኮች መፈጠር ጋር ያለው ግንኙነት ተገልጿል። ከፍተኛ የንድፈ ሀሳብና የመደብ ጥቅምን ትንታኔ የሚጠይቁ የማኅበራዊ ንቃት ህሊና መልኮች ስርዓት የእለት ኑሮና ተግባር ከሚያመነጩት ዕውቀት ባሻገር ናቸው።

የምሁራን (ኢንተሌክቸዋልስ) ምርት አቀፎት የሚገኘው መላውን የህሊና ምርት መስክ ሳይሆን ከሁሉም በፊት በመጀመሪያ ደረጃ በምሁራን የምርት መስክ ማለትም በሙያቸው የተሠማሩ የተወሰኑ ሰዎች እንቅስቃሴ ውጤትን ነው። የነዚህ ሰዎች ክንውን በመሆኑ መልክ ያለው፣ ልዩ በሆኑ ማኅበራዊ ተቋሞችና ሥርዓት ተደራጅቶ የሚገኝ ነው። ሁለተኛ የነዚህ ቡድኖች ክንዋኔ ውጤት የሆነው ንቃት ህሊና ከሰዎች የዕለት ኑሮና ተግባራዊ ክንዋኔ ጋር ሳይገነጣጠል ከሚገኘው ንቃት ኅሊና የሚለይበት ልዩ መልክ ያለው ነው። ይህ ነው በማቴሪያላዊ ምርት ሂደት ውስጥ ግብታዊ-የብዙሀኑ የኅብረተሰብ አባላት ንቃት ኅሊናና በተወሰኑ ምሁራኖች ንቃት ኅሊና መሆኑን ያለው ልዩነት - -።¹⁶

እንደ ሕብረተሰብ ብዙሀን አባላት ከሚገኙበት የማኅበራዊና የኢኮኖሚያዊ ሥርዓት ሁኔታዎች፣ ከተግባራቸው ከዕለት ኑሮዎቻቸው የተነሳ የሚያገኙት የማኅበራዊ ሥነ ልቦናና ምዕራፎች ከሚኖራቸው ንቃት ህሊና የተለየ ብቻ ሳይሆን በደረጃውም ዝቅተኛ ነው። ከዚህ እንፃራ ሲታይ የእንደ ማኅበራዊ አብዮት ተግባር ምን መሆን እንዳለበት ግልጽ ነው። ሕዝባዊ ምዕራንን መፍጠር የብዙሀኑ የንቃት ህሊና ደረጃ ከፍተኛ ወደ ሆነ የመደብ ንድፈ ሀሳባዊ የንቃት ህሊና ደረጃ ማሳደግ ነው። ይህ ደግሞ ከባህል አብዮት ጋር የተዛመደና የርሱም ውጤት ነው።

ይህ ግን በቀላሉ የሚከናወን አይደለም። ምክንያቱም በእንደ በኩል የመደብ ንድፈ ሀሳባዊ ንቃት ህሊና፤

ተክክለኛ የሆነ የፕራክሲስ (Praxis) ግን ዛቢ የሚያሳየው መላውን የሰው ታሪክ እንደ ተግባራዊ ማኅበራዊ ህልውና እንዲሁም መላውን የፍልስፍናን ታሪክ መገንዘብ እንደ ቀድሞ-ሁኔታ አስፈላጊ መሆኑን ነው ለማለት ይቻላል። በዚህም ምክንያት ነው በራሱ የግብታዊ ክልል ውስጥ የተያዘና አንፀባራቂ ያልሆነ የተግባራዊ ክንዋኔ ገንዘቢ ወደ ትክክለኛ የፍልስፍና ፕራክሲስ ደረጃ ሊያድግ የማይችለው።¹⁷

ብዙሀኑ ሕዝብ የሰውን ልጅ ደረጃ አመጣጥን፤ ተግባርንና ማኅበራዊ ህልውናን ለመገንዘብ የሚያስችል የንድፈ ሀሳባዊ ጥንካሬ እንዲያገኙ የሚያስችል ሁኔታ ስለማያገኙ በዚህ የማኅበራዊ ሕይወት መስክ የህሊናዊ ባህላቸው ዝቅተኛ ይሆናል ማለት ነው።

የብዙሀኑ የንቃት ህሊና በዝቅተኛ ደረጃ ላይ እንዲገኝ የሚያደርገው በማኅበራዊው ሥርዓት ውስጥ ባላቸው ሥፍራ ተበዝባኝ በመሆናቸውና ስለሥራም በሚሰጠው አነስተኛ ግምት የተነሳ ነው። በባርያውና በፊውዳሉ ሕብረተሰቦች ውስጥ ሥራ ዝቅተኛ ግምት የሚሰጠው በመሆኑ በዚህ የሥራ መስክ የሚታይ የህሊናዊ ዕድገትም ዝቅተኛ ግምት የሚሰጠው እንዲያውም የሚንቋሸሸና ለዕድገቱና መስፋፋቱ ከፍተኛ እንቅፋት የሚፈጠርበት ነው። ይህንንም ለመገንዘብ በአገራችን ውስጥ በዕደ ጥበብና ሌሎች መስል የሥራ መስኮች የነበረ ማጥላላትና ማግለል እራሱን የቻለ ማሥረጃ ነው።

የማቴሪያላዊ ምርት ተግባር ሰውን የማቴሪያላዊ ነገሮች ባርያ ያደርጋል። ስለዚህም በግሪስ በባርያ አሳዳሪው ሥርዓት ውስጥ ሥራ ለነፃ ሰዎች ፋይዳ ቢሰጥ ነው። ሥራ የቁስልካል ተገዢ በመሆኑ የማምረት ተግባር የባረያዎች ነው። ነፃ ሰዎች በደስታ እንደ ፈላስፎች ወይም እንደ ፖለቲከኞች መኖር አለባቸው (በነፃ ዜግነታቸውም) በነዋሪነታቸው ወይም አባልነታቸው እራሳቸውን

በመሰላሰልና በፖለቲካ እንቅስቃሴ መሠማራት ከአዳዲስ ሀሳቦች ጋር መስተወቅና የሰዎችን እንቅስቃሴ ንቁ ሆነው መቆጣጠር አለባቸው።¹⁸

ይህ የአርስቶቲል አባባል ነው። ከዚህ ጥቅስ የምንረዳው የጉልበት ሥራ ከዓዕምሮ ሥራ የተለየና የዓዕምሮ ሥራም በተወሰኑ ሰዎች ብቻ የሚከናወን መሆኑንና ስለጉልበት ሥራም በወቅቱ ዝቅተኛ ግምት እንደነበረው ብቻ ሳይሆን በጉልበት ሥራ መስክ ሊገኝ የሚችል ዕውቀት፣ ልምድና ችሎታ ዝቅተኛ ግምት ተሰጥቶት እንደነበር ነው።

እንዲያውም ይህ ዓይነቱ ዝቅተኛ ግምት አምራቹ ክፍል በህሊናዊ ዕውቀቱና በህሊናዊ ባህሉ እንዳያድግ፣ የሚያስገኘውም ውጤት እንዳይስፋፋና እንዳይሠራጭ ከፍተኛ እንቅፋት እንደነበረበትም የሚያሳይ ነው።

ማቴሪያላዊ ባህል

ማቴሪያላዊ ባህል የምንለው ሰዎች በቀጥተኛ መንገድ ፍላጎታቸውን ለማርካት የሚያመርቷቸው ሆነው ነባራዊ ህልውና ያላቸውን ነገሮች በሙሉ ናቸው።

የማቴሪያላዊ ባህል ክስተቶች በባህሪያቸው የመደብ ጥቅምን የሚያንፀባርቁ በመሆናቸው በይዘታቸው የመደብ ባህሪ የላቸውም። የተግባር መገልገያዎች፣ ህንፃዎች፣ ድልድዮች፣ ፋብሪካዎች መኪናዎች ትራክተሮች፣ ወፍጮዎች፣ ቤቶች ወዘተ የማቴሪያላዊ ባህል ምሳሌዎች ናቸው። ነገር ግን እነዚህ በምሳሌው ውስጥ የተጠቀሱትም ሆኑ ሌሎች ሊጠቀሱ የሚችሉ ነገሮች የጨቋኝ ወይም የተጨቋኝ መደብ ሊሆኑ አይችሉም።

ይህም ሲባል ግን አጠቃቀማቸው ወይም በህብረተሰብ ውስጥ ሊኖራቸው የሚችለው ዓላማ የመደብ ባህሪ የለውም ማለት አይደለም። የተለያዩ ተፃራሪ መደቦች ለሚፈልጉት ዓላማ ሊጠቀሙባቸው ይችላሉ። ነገር ግን የእነዚህ ነገሮች ምንነት ግን አይለወጥም። ማቴሪያላዊ ባህሎች ለመጥፎ ወይም (አድህረ) ለበጎ (ለተራማጅ) ዓላማ ከንዋኔ ቢውሉም እነርሱ በራሳቸው ግን ጥሩ ወይም መጥፎ አይደሉም።

ማቴሪያላዊ ባህሎች በተግባር ውስጥ የተለወጡ የተፈጥሮ ሳይንሳዊ ዕውቀቶች ናቸው። የተፈጥሮ ሳይንሶች ዕውቀት ይዘት ደግሞ የመደቦችን ጥቅም የማያንፀባርቅ በመሆኑ በመሠረቱ በመደብ ሥርዓቶችም ሆነ በመደብ አልባና በቅድመ መደብ ሥርዓቶች ውስጥ የመደብ ባህሪ የለውም። ስለሆነም ተክኖሎጂ ማቴሪያላዊ የሆነ የተፈጥሮ ሳይንሶች ዕውቀት በመሆኑ የመደብ ባህሪ የለውም። በተክኖሎጂ አማካኝነት የሚፈጠሩ ማቴሪያላዊ ነገሮች እንዲሁ የመደብ ጠባይ የሌላቸው፣ የተግባር መገልገያዎችና የማቴሪያላዊ ባህል ክስተቶች እንደሆኑ ተጠቅሳል። እነርሱም የምርት ኃይሎች ማቴሪያላዊ ክፍል ናቸው። ከዚህም የተነሳ በአንድ በኩል ሰው ከማቴሪያላዊና ከአካባቢው ዓለም ጋር ያለውን ግንኙነትና የዚህንም ግንኙነት ንቁነት (activities) ያንፀባርቃሉ። ሰው በተፈጥሮ ላይ ምን ያህል የበላይነት እንዳለው ተፈጥሮንም ምን ያህል ሰው እንደተቆጣጠረ ወይም ሊቆጣጠር እንደሚችል ያሳያሉ። በሌላ በኩል ደግሞ እንደ ምርት ኃይል ማቴሪያላዊ ክፍልነታቸው ከትውልድ ወደ ትውልድ የሚተላለፉ ናቸው። ይህም በመሆኑ ማቴሪያላዊ የምርት ኃይሎች የአጠቃላይ የሕብረተሰብ ዕድገት ወይም የታሪክ ግስጋሴ መሠረት ናቸው ማለት ነው።

ሰው ለመኖር የሚያስፈልጉትን ነገሮች ለማምረት የሚጠቀምባቸው ነገሮች ሁሉ ራሳቸው የምርት ውጤቶች እንደመሆናቸው ከሕብረተሰቡ ጋር አብረው የሚያድጉ ብቻ ሳይሆን ሕብረተሰብም የሚያሳየው ዕድገት መሠረትም ጭምር ናቸው። ስለሆነም ማቴሪያላዊ ባህል ከሥልጣኔ ጋር ተመሳሳይ ይሆናል ቢባልም በአንድ የተወሰነ የምርት ኃይሎች የዕድገት ደረጃ ላይ ያሉ ሕዝቦች ወይም አገሮች አንድ ዓይነት ሥልጣኔ ወይም ባህል አላቸው ማለት አይደለም።

--- ስለዚህ የሰዎች ምን መሆን፣ ምርታቸውን በምን እንደሚያመርቱና እንደትስ እንደሚያመርቱ ከሚሉት ሁለት ነጥቦች ጋር የተዛመደ ነው።¹⁹

ይህ የሚያሳየው አገሮች በተመሳሳይ የምርት ኃይሎች የእድገት ደረጃ ላይ ቢገኙም በምርት ኃይሎቻቸው አጠቃቀም ዘዴ ችሎታና ብቃት ሊለያዩ ስለሚችሉ በባህ

ላቸውም እንደሚለያዩ ያሳያል ። ምክንያቱም ፤

--- በዚህ ርዕስ ሥር (በምርት ኃይሎች ፣ ውስጥ) የሰዎች ልምድና የተገባር ማከናወኛዎችን የመጠቀም ቻሉታ ፤ በዚህ አቀጣጫ ልምድ ያገኙና ተመሳሳይ ቻሉታ ያላቸው ሰዎች ይገኛሉ ።²⁰

ስለሆነም ሰዎች የሚኖራቸውን ፣ ዕውቀት ፣ ልምድና ቻሉታ እንዲሁም የምርት ማከናወኛዎችን ብቃትና ጥራት ባለው መንገድ የመጠቀም ቻሉታ የተለያዩ በመሆኑ በተመሳሳይ የምርት ኃይሎች ደረጃ ላይ መገኘት የባህል አንድ አይነት መሆን መነሻ አይሆንም ።

የተፈጥሮ አካባቢ በሰዎች እንቅስቃሴና የኢኮኖሚ ተግባር ላይ ወሳኝነት እንኳን ባይሆን ተፅዕኖ የማሳደር ሚና ስላለው በሥነ ልቦናቸውና ይህም በሚገለፅበት መንገድና ማቴሪያላዊ ገፅታ የአገሮችና የሕዝቦች ባህል ሊለያዩ ይችላል ።

የምርት ኃይሎች ከትውልድ ወደ ትውልድ የሚተላለፉና ከህብረተሰብ ጋር አብረው የሚያድጉ በመሆናቸው ከሥልጣኔ ጋር ተመሳሳይ ሊሆኑ ይችላሉ ብለናል ። ስለሆነም የምርት ኃይሎች የዕድገት ደረጃ የሕብረተሰብን የሥልጣኔ ደረጃ ያሳያሉ ማለት ነው ። የምርት ኃይሎችም የዕድገት ደረጃ በማግበራዊ የሥራ ክፍፍል ደረጃ ይገለጻል ። ለምሳሌ የውኃና የንፋስ ወፍጮ የፊውዳል ሕብረተሰብንና በዚህም ውስጥ ያለን የሥራ ክፍፍል ባህሪ ሲያሳዩ የካፒታሊስቲክ ሕብረተሰብ ፋብሪካዎች አንዱ ስትሪዎች ፣ ማሽኖች ያሳያል ። የምርት ኃይሎች ግን ከምርት ግንኙነቶች ተገንጥለው የሚገኙ ባለመሆኑ የምርት ኃይሎች በሕብረተሰብ የዕድገት ደረጃ ወይም አወቃቀር ላይ ያላቸው የወሳኝነት ሚና በምርት ግንኙነቶች አማካኝነት ነው ማለት ነው ።

በተለያዩ ብሔሮች መካከል ያለ ገንኙነት እያንዳንዱ ብሔር የራሱን የምርት ሀይሎች ፣ የሥራ ክፍፍልና በውስጡ ያሉትን ገንኙነቶች ባሳይገበት ደረጃ ላይ ይመሠረታል ። ይህ ለባባል በድምሩ ተቀባይነት አለው ። ነገር ግን አንድ ብሔር ከሌሎች ጋር ያለው ገንኙነት ብቻ ሳይሆን የራሱ የብሔሩ ጠቀላላ

ውስጣዊ አወቃቀር የሚወስነው ምርቱ በደረሰበት የዕድገት ደረጃና በውስጣዊና በውጭ ግንኙነትም ነው ።²¹

ማቴሪያላዊ የሆኑት የምርት ኃይሎች የአንድ ሕብረተሰብ ማቴሪያላዊ ባህል እንደመሆናቸው አንድ አገር በዕድገቱ የደረሰበትን ደረጃና ሥልጣኔ እንዲሁም ከሌሎች አገሮች ጋር የሚኖረውን የግንኙነት ዓይነቶችና የራሱንም ማግበራዊ አወቃቀር ያሳያሉ ማለት ነው ።

እያንዳንዱ ትውልድ ማቴሪያላዊ ባህሉን ከበሬቱ ትውልድ ተቀብሎ የራሱንም የሚጨምርበት እንጂ ካለፈው ትውልድ ምንም ሳይቀበል የራሱ የሆኑ ማቴሪያላዊ ባህሎችንና የምርት ኃይሎችን አይፈጥርም ።

በባህል ላይ ምንም ዓይነት ጥፋት ቢደርስ በትም ፣ መልሶ ባህልን ማቋቋም አስቸጋሪ ቢሆንም በባህል ላይ የሚደርስ ጥፋት ግን የባህል ሙሉ ለሙሉ መጥፋት ማለት አይሆንም ። ሊጠፋ የሚችለው የባህል የተተወሰነ ማቴሪያላዊ ክፍል ብቻ ነው²²

በባህል ማቴሪያላዊ ገጽታ ላይ ምንም ያህል ከባድ ጉዳት ወይም ጥፋት ቢደርስበትም በህሊናዊ ገጽታው ግን ከቶውንም ሊጠፋ አይችልም ። በባህል ላይ የሚደርስ ጥፋት ከታሪክ ለመረዳት እንደሚቻለው በተፈጥሮ አደጋዎች ወይም በጦርነቶች አማካይነት የሚደርስ ነው ። በዚህ በኩል በተደጋጋሚ በባህል ላይ ጥፋት የደረሰ ቢሆንም ፣ ባህልን ሙሉ ለሙሉ ጠፍቶ አያውቅም ።

በካፒታሊስቲክ ሥርዓት ውስጥ ከበርቴዎች ትርፍን ለማጋበስ በሚያደርጉት አድህሪ እንቅስቃሴ በአገሮች መሀከል ጦርነቶች ይነሳሉ ። በነዚህ ጦርነቶች የተነሳ ባህል ከባድ ጥፋት ቢደርስበትም ጦርነቱ የሚያስከትለው ጉዳት ኤንግልስ እንዳለው የወዝ አደሩን መደብ አሸናፊነት ማስከተል አለበት ። በሌሊያም ለወዝ አደሩ መንግሥት ምሥረታ የሚያስፈልጉትን ሁኔታዎች መፍጠር ነው ። ከበርቴው ትርፍን ከማሳደድ ፍላጎቱ የተነሳ ከሚፈጠሩ ጦርነቶችና በባህል ላይ ከሚደርሰው ጥፋት አንፃር ሲታይ የወዝ አደሩ መደብ የሚያደርገው ትግል መፍትሄ የሚያገኘው የፖለቲካ ሥልጣንን ሲጨብጥና የዕድገቱን የፖለቲካ መሥመር ርዕዮተ

ዓለማዊ አቅጣጫ በፓርቲው አማካኝነት ፈርሶታል።

ከላይ የሰፈረው ጥቅስም ሆነ ከታች የተሰጠው የርሱ ትንታኔ የወዝአደሩ አብዮትና የወዝአደሩን መንግሥት ምሥረታን ከጦርነት ጋር ለማዛመድ ወይም የከበርቱ መደብ የሚፈጥራቸው ጦርነቶች ውጤት አድርጎ ለመውሰድ አይደለም። በካፒታሊስቱ ሥርዓት ውስጥ ከሚነሱ ጦርነቶች የተረፉት ባህሎች ሶሻሊዝምን ለመገንባት ለሚደረገው ትግል መነሻ ወይም መሠረት ሆነው ያገለግላሉ ማለት ነው።

ሰዎች ከከበርቱ መደብ ምንም ሳንመር ሶሻሊዝም ድል ሊያደርግ ይችላል ብለው ሲናገሩ ስለማይህ የመሀከለኛው አፍሪካ ነዋሪ ሥነ ልቦና እንደሆነ አውቃለሁ። እኛ እንገነባዋለን ብለን የምንገምተው ሶሻሊዝም የሚመሠረተው ከካፒታሊስቱ በምናገኘው ሰፊ (ላርጅ አስኬል) ባሕል አማካኝነት በምንቀስመው ተምህርት ነው። ያለ ፖስታና የቴሌግራፍ አገልግሎት ያለ ሰፊ ተላልቅ ማሽኖች ሶሻሊዝም ትርጉም የለሽ ባዶ ቃል ነው።²³

እዚህ ላይ ባህል ተወራሽ፤ እንደ ሥልጣኔ፤ እንደእውቀትም ጭምር ሊታይ እንደሚችል ያሳያል። ይሁን እንጂ የከበርቱውን ባህል ወይም ሥልጣኔ እንዳለ ያለምንም ለውጥ የሶሻሊስት ሥርዓትን የግንባታ ዓላማ ተግባራዊ ለማድረግ ያገለግላል ማለት ግን አይደለም። ይህ ሲባል ደግሞ ከካፒታሊስቱ ሥርዓት የሚወረሰው ባህል በሙሉ ይለወጣል ማለት አይደለም። የቴክኖሎጂ፣ የፋብሪካዎች፣ የኢንዱስትሪዎች ወዘተ ቴክኒካዊ አደራጀት በካፒታሊስቱም ሆነ በሶሻሊስቱ ሥርዓት ተመሳሳይ ነው። ስለሆነም በዚህ ረገድ የሚደረግ ለውጥ አይኖርም። ይሁን እንጂ የተጠቀሱት ነገሮች የሚይዙት ማኅበራዊ ዓላማና የሚጫወቱት ሚና ግን ይለወጣል።

የማቴሪያላዊና የህሊናዊ ባህሎች
ልዩነት

ማቴሪያላዊና ህሊናዊ ባህሎች የባህል ሁለት አካሎች ቢሆኑም ተመሳሳይ ጠባይ ቢኖራቸውም ሁለቱ ግን አንድ አይደሉም

ሰው በሚያመርትበት ጊዜ ዕውቀቱን ልምዱንና ችሎታውን ስለሚጠቀምና ይህም የሥራው ውጤት ሆነው በሚገኙ ነገሮች ተሰማርቶ የሚገኝ በመሆኑ ሁለቱ የማይነጣጠሉ ናቸው። አይገነጣጠሉም ማለት ግን ሁለቱ አንድ ናቸው ማለት አይደለም። ማቴሪያላዊ ባህሎች በምርት ተግባር ላይ በሚውሉበት ጊዜ ወይም በቀጥተኛ መንገድ የሰውን ፍላጎት በሚያረኩበት ጊዜ ይሰበራሉ፤ ያረጁሉ እንዲያውም ሊጠፉ ወይም ሊፈጁ ይችላሉ። ስለሆነም ሕብረተሰቡ እነርሱን ደግሞ ደጋግሞ እንዲያመርት ወይም እንዲያሻሽላቸው ይገደዳል። ህሊናዊ ባህሎች ግን ምንም ያህል በተደጋጋሚ በጥቅም ላይ ቢውሉ ወይም አገልግሎቶችን ቢሰጡ የሚጠፉ ወይም የሚፈጁ ባለመሆናቸው በተደጋጋሚ በአገልግሎት ላይ ሊውሉ ይችላሉ።

መኪና፣ ሽሚዝ፣ ምግብ፣ ቤት ወዘተ አንድ ጊዜ ተመርተው በፍጆታ ላይ በሚውሉበት ጊዜ አጭርና ረጅም ጊዜ ቢቆዩም ያረጁሉ፤ ይሰበራሉ፤ ከዚያም ወይም በዚህ ጠቁሚታ ውስጥ ያልቃሉ። በሌላ በኩል የተፈጥሮና የማኅበራዊ ክስተቶች የዕድገት ሕግጋት እውቀቶች፣ በኪነት መስኮች የሚገኝ እውቀት ምንም ያህል በተግባር ላይ ቢውል አይጠፋም፤ አይሰበርም ወይም አይፈጅም።

እርግጥ ነው የህሊና ባህሎች የማኅበራዊ ህልውና ነፃነት ቢሆኑም የአስተሳሰባችን ይዘት በመሆን ብቻ የሚገኙ ባለመሆናቸው ነባራዊ ሆነው የማቴሪያላዊ ገፅታ አላቸው። ማለትም በመጽሐፍት፣ በድርሰት፣ በስዕል በቋንቋ ወዘተ... መልክ የሚገኙ ናቸው።

ማቴሪያላዊና ህሊናዊ ባህሎች የሚመረቱ ብቻ ሳይሆን በአገልግሎት ላይ እንዲውሉ የሚሰራጩም ጭምር ናቸው። የማቴሪያላዊ ባህሎች ስርጭት የሚከተለው መስመር ሸቀጦች የሚከተሉትን መስመር ነው። ከአምራች ወደ አከፋፋይ ከዚያም ወደ ቸርቻሪ በመጨረሻ ወደ ሸማች ሊሆን ይችላል። ወይም ከአምራች ወደ ቸርቻሪ በመጨረሻም ወደ ሸማች ሊሆን ይችላል። በሶሻሊስት አገሮች ደግሞ ከአምራች ተቋም ወደ ሸማች የኅብረት ሥራ ማኅበራት በነርሱም አማካኝነት ለሸማች አባሎች ሊደርስ ይችላል። የህሊናው ባህሎች ስርጭት

የሆነ እንደሆነ ግን በት/ቤትች ፤ ጋዜጦች ፤ መጽሔቶች፤ በባህል ተቋም ወዘተ... አማካኝነት ይሰራጫል ።

ባህል ማኅበራዊ ክስተት በመሆኑ ከጎብረተሰቡ ጋር ተዛምዶ የሚገኝ ቢሆንም ማቴሪያላዊ ባህል በመሠረቱ ወይም በተፈጥሮው የመደብ ጠባይ የለውም። ህሊናዊ ባህል ግን በሰዎች አስተሳሰብ ፍላጎትና ጥቅም የሚገልጽ በመሆኑ የመደብ ጠባይ አለው ።

ማቴሪያላዊ ባህል በሰውና በተፈጥሮ መሀከል ያለውን ግንኙነት ሲያሳይ ህሊናዊ ባህል በሰዎች መሀከል ያሉ ግንኙነቶችን በከፊል የሚያሳይ ናቸው። ከዚህም የተነሳ ህሊናዊ ባህል የሰዎችን ማኅበራዊ ሕይወት በማንፀባረቅ ብቻ የሚወስን ሳይሆን ማኅበራዊ ሥርዓቱንም ለመለወጥ በሚደረገው ትግል ውስጥ የትግል መሣሪያ በመሆን የሚያገለግል ነው። ከዚህ አንፃር ባህል እንደ ርዕዮተዓለም ሊታይ እንደሚችል እንረዳለን ።

--- ባሕል ከወቅቱ ችግሮች ፤ ከጎብረተሰቡ ዋነኛ ፍላጎቶች ተገንጥሎ ሊኖርና ሊያድግ አይችልም። ጎብረተሰቡን በአዲስ በሚደራጀት በሚደረገው ጥረት ውስጥ አንቀሳቃሽ ኃይልና ፤ በሰው ሕልውና ውስጥ በሚከሰቱ መሠረታዊ የችግር መስኮች ውስጥም የአንቀስቃሴ መልክ ነው።²⁴

ሰዎች በሕብረተሰብ ውስጥ ካላቸው ስፍራና ከሚጫወቱት ሚና ልዩነት የተነሳ የራሳቸውም የሆነ የዓለም ግንዛቤና መለካከት ይኖራቸዋል። በዚህ አንፃር ሲታይ የተለያዩ መደቦች ያላቸው ባህል በተለይም የህሊናዊ ባህል ልዩነት መለኪያ ርዕዮተዓለም ሊሆን ይችላል ማለት ነው።

በመናቸውም ብሔራዊ ባሕል ውስጥ ባልዳበረ መልካቸው እንኳን ቢሆን ሠርቶ አዳሪዎችና ተበዝባሻ ብዙሀን ስለሚገኙ ፤ የጎደወት ሁኔታው ደግሞ በግድ የዲሞክራሲና የሶሻሊዝም ርዕዮተዓለም ስለሚፈጠር የዲሞክራቲክና የሶሻሊስት ባሕል ክፍሎች ይገኛሉ።²⁵

ከዚህ ጥቅስ የምንረዳው እያንዳንዱ ብሔር የራሱ ብሔራዊ ባህል እንዳለውና

በውስጡም የሁለት ተፃራሪ መደቦች ባህሎች እንደሚገኙ ብቻ ሳይሆን ባህል እንደ ርዕዮተዓለምም ሊያገለግል እንደሚችል ነው። በኢኮኖሚው ጠንካራ የሆነ መደብ በመንግሥት አማካኝነት በፖለቲካውና በባህል ፤ በርዕዮተዓለምም መስኮች የበላይነት ያለው መደብ ይሆናል። ማቴሪያላዊና ኢኮኖሚያዊ መሠረቶች ላዕላይ መዋቅራዊ የበላይነት ይሰጡታል። ከዚህም የተነሳ ህሊናዊ ክስተት ሆነው የላዕላይ መዋቅር አካል በሆኑትም ጭምር የበላይነት ይኖረዋል። ታዲያ አንድ ብሔር ሁለት ባህሎች በኖሩትም የበላይነት ያለው ባህል አንድ በመሆኑ የወዝ አደሩ መደብ ባህል ፤ እንደ አንድ የጠቅላላው ባህል ክፍል ብቻ ሆኖ የሚገኝ ነው። ከዚህ አንፃር ሲታይ የወዝ አደሩ መደብ ባህል አሸናፊ ሊሆንና ጥንካሬ ሊያገኝ የሚችለው ለከበርቱው መደብ ባህል ባለው አልበገር ባይነት ወይም በዚህ ረገድ የራሱን ባህል እንደ ርዕዮተዓለም በከበርቱው ላይ በማስፈን ብቻ ሳይሆን የወዝ አደሩን መደብ መንግሥት ለዚሁ ዓላማ በገነባው ማቴሪያላዊ መሠረት በማነፅና የሠርቶ አደሩን ሕዝብ የአምራችነት ደረጃ ከፍ በማድረግ ብቻ ነው። ስፋፊና ዘመናዊ እዲስትሪ በመገንባት እንዲሁም ለዚህ ተስማሚ የሆነ የሥራ አደረጃጀት በመፍጠር እዲሱን ባህል ሊገነባ ይችላል።

ህሊናዊ ባህል ከማቴሪያላዊ ባህል ጋር አብሮ የሚያድግ ቢሆንም በዕድገቱ ሂደት ውስጥ የሚያሳየው ፍጥነት ግን ከማቴሪያላዊ ባህል የተለየ ነው። የማቴሪያላዊ ባህል ፈጥኖ ሲቀየር ህሊናዊ ባህል ግን ሊዘገይ ይችላል። ይህም አንፃራዊ ነፃነቱን የሚያሳየን ነው። ከህሊናዊ ባህል አንፃራዊ ነፃነት የምንረዳው በአንድ የተወሰነ ወቅት በሕብረተሰብ ውስጥ ከሚገኙት መሠረታዊና መሠረታዊ ካልሆኑ መደቦች ጋር ተዛምደው በርካታ ባህሎች እንደሚገኙ ነው።²⁶

በነዚህ የባህል ክፍሎች መሀከል ሊኖር የሚችል ግንኙነትና መቀራረብ በሕብረተሰቡ ውስጥ እንደሚገኘው የፖለቲካ ሁኔታ ፤ የመደቦች ጥንካሬና በዓለም አቀፍ ደረጃ በሚገኘው ሁኔታ ይወሰናል።

የባህል ዕድገት ሂደት በድምሩ ሲታይ ተራማጅ ነው። ተራማጅነቱ ግን የሚታየው በየወቅቱ ሰው በተፈጥሮ ላይ ያለውን የበ

ላይነትና ቁጥጥር ከፍ በማድረግና በዚህም ረገድ ሰው ከተፈጥሮ ኃይሎች ቁጥጥር፣ እየወጣ መሄዱን የሚጠቁም በመሆኑ ነው። ባህል የተግባር ውጤት በሆንም በርሱ አማካኝነት የሚገኘው ውጤትና አመቺ ሁኔታ ለሰው ጠቃሚ ነው ማለት ነው። ከዚህ መሠረታዊ የባህል ዕድገት አንፃር ስንነሳ በመሣሪያዎች በተለይም ሥልጣኔንና ሰውን በሚያጠፉ መሣሪያዎች መስክ የሚደረግ ዕድገት የባህል ዕድገት አይደለም። ከነዚህ ውስጥ ደግሞ እንደ ኒውትሮን ቦምብም፣ ዓይነት መሣሪያዎች ሰውንና ሕይወት ያላቸውን ነገሮች ብቻ የሚያጠፉ ንብረትን ግን የማይነኩ መሆን ከሰው ይልቅ ንብረት ከፍተኛ ዋጋ የተሰጠው መሆኑን የሚያሳዩና የአምፔርያሊስቶች ባህል ምን ያህል የዘቀጠ መሆኑን የሚያመልኩ ናቸው።

ባህል ያለው ማነው ?

እስከአሁን ባህል ምን እንደሆነ፣ ባህሪ ያቲና አቅፏቸው የሚገኙ ክፍሎች እነማን እንደሆኑ፣ የነርቡም ተመሳሳይነትና ልዩነት ምን እንደሆነ ለማየት ሞክረናል። በመግቢያው ላይ እንደተጠቀሰው «ባህል ያለው ማነው?» የሚለውን ጥያቄ በመቀጠል ለመመለስ እንሞክራለን።

በሀገራችንም ምንም ያህል ጉልቶ የሚታይ የክርክር ነጥብ ባይሆንም አንዳንድ የሕብረተሰብ ተመራማሪዎች የባህልን ማኅበራዊ ክስተት በመካድ እንስሳት ጭምር ባህል በተለይም ማቲሪያላዊ ባህል እንዳላቸው ለማሳመን ጥረት ሲያደርጉ ይታያሉ።

እንደነዚህ ተመራማሪዎች አባባል ከሆነ ባህል ማኅበራዊ ክስተት ሳይሆን ሥነ ሕይወታዊ (Biological) ክስተት ነው። በዚህ አንፃር ሲታይ ባህል ስነ ህይወታዊ ከሆነ ነባራዊ የሆነ የተፈጥሮ ክስተት መሆኑ ነው። የተፈጥሮ ክስተት ከሆነ ከሰውና ከሕብረተሰብ የተገነጠለና ህልውናውን ጠብቆ የሚኖር ክስተት መሆኑ ነውና ዕድገቱ እንደ ሥነ ሕይወታዊነቱ በደመ ነፍስ ይሆናል ማለት ነው።

ማንኛውም ነገር ቀላልና ግልፅ ወደ ሆኑ መስተጋብሮች ዝቅ ሊደረግ ይችላል። በሰውና በእንስሳት መሀከል ምንም ልዩነት የሌለውን ያህል እንስሳትም ማሸናፊ ናቸው።²⁷

እዚህ ላይ እንስሳትና ሰው ተመሳሳይ መሆናቸው የተጠቀሰው በውስጥ አካሎቻቸውና በሚያካሂዱት መስተጋብሮች ብቻ ሳይሆን እንዲያውም በሰውና በእንስሳት፣ መሀከል ምንም ልዩነት እንደሌለ የሰውም እንቅስቃሴ ውጤቶችና ባህሪያቶች ከተመሳሳይ የእንስሳዎች ድርጊትና ውጤትም እንደማይለይ ለማሳየትም ጭምር ነው።

ይኸው የተጠቀሰው የህዋሳት ስነ ሕይወታዊ ተመራማሪ ከባክቴሪያዎች አንስቶ ሰውንም ጨምሮ ሁሉም ያላቸው ኬሚካላዊ ሚሽክር ባመዛኙ ባወቃቀርም ሆነ በገቢር ተመሳሳይ ነው።-- ህይወት ያላቸው ነገሮች ደግሞ ኬሚካላዊ ማሸናፊ ናቸው፤ ጠቅላላው ሕይወት ያላቸው ነገሮች ደግሞ የሚተረጉሙት በተወሰኑ ኬሚካላዊ መስተረብሮች አማካኝነት ነው።²⁸

በማለት በእንስሳትና በሰው መሀከል ምንም ልዩነት የለም በማለት ይከራከራል። ነገር ግን የኃላፊነት፣ የግዴታ የትክክል ወይም የስህተተኝነት ስሜት እንስሳዎች አላቸውን? ዕውቀት ልምድንና ችሎታን ከትውልድ ወደ ትውልድ የማስተላለፍ ችሎታ ይኖራቸው ይሆን? ካላቸው በምን ዘዴ ያስተላልፋታል? እነዚህንና ሌሎች መስል ጥያቄዎችን ለመመለስ የምናደርገው ጥረትና የምናገኘው ውጤት በተጨማሪ በእንስሳትና በሰው መሀከል ያለውን ተመሳሳይነትና ልዩነት ለማየት ያስችላል።

ሰውን ከእንስሳት ጋር የሚያመሳስሉት ዘርካታ ነገሮች አሉ፤ ይህ ግን የሚያሳየን የእንስሳት ባህሪ ከሰው ጋር ባላቸው ተመሳሳይ ባህሪያት ሊገለጽ እንደሚችል ሲሆን ሰው ግን ሊገለፅ የሚችለው ከእንስሳት በሚለይ ባቸው ባህሪያት እንደሆነ ነው።

ሰው እንስሳ መሆኑን መገንዘብ ያስፈልጋል። ከሁሉም በላይ ደግሞ የሰው ልዩ ተፈጥሮ (Uniqueness) የሚመሠረተው ከማንኛውም እንስሳ ጋር በማይጋራ ቸው ባሕሪ ያት መሆኑን መገንዘብ ያስፈልጋል።²⁹

እንስሳት ሁሉ እራሳቸውን እንደ አካባቢያቸው የሚለውጡ ብቻ ሲሆኑ ሰው ግን አካባቢውን ከፍላጎቱ ጋር በሚጣጣም

መንገድ እንደወቅቱኒና ችሎታው ይለው
ጠዋል ። ይህ ደግሞ የመላው ማቴሪያዊው
ዓለም ሁለንተናዊ ባህሪ ሳይሆን የሰው
ልጅ ብቻ ልዩ ባህርይ ነው ። በተፈጥሮ
ውስጥ በምክንያትና ውጤት ግንኙነት ሊገ
ለጹ የሚችሉ ክስተቶች ቢኖሩም የጭፍን
እንቅስቃሴ ውጤቶች ሲሆኑ በሰው ወይም
ሕብረተሰብ ውስጥ የሚገኙት ደግሞ የንቁና
የፈጠራ እንቅስቃሴ ውጤቶች ናቸው ።
ከዚህም የተነሳ ሰውን ልዩ የሚያደርገው
አዳዲስ ነገሮችን እያንዳንዱ ትውልድ ከቀ
ደምቱ የመቀበሉ ጉዳይ ነው ።

በሌላ በኩል ግን በሥነ ሕይወት ጥናት
ውስጥ አንድ ህዋስ በህይወቱ ዘመን ያገኛ
ቸውን (Acquired) ነገሮች ሊያወርስ ወይም
ከትውልድ ወደ ትውልድ ሊያስተላልፍ
እንደማይችል የታወቀ ነው ። እንደ እንስሳ
ወይም ዕፅዋት ከአካባቢው የተወሰኑ የአየር
ፀባይ ለውጥ የተነሳ የሚያሳየውን ለውጥ
ወደ ሚቀጥለው ትውልድ ሊያስተላልፍ
አይችልም ። ምክንያቱም ፀባይ ሊተላለፍ
የማችለው በጄንስ አማካኝነት በደመ
ነፍስ መንገድ ስለሆነ አዳዲስ ነገሮች
(እንስሳዎች ካሏቸው) በጄንስ ውስጥ ወይም
ላይ የማይገኙ ወይም ተፅዕኖ የማያደርጉ
ስለሆነ ነው ።

ስለሆነም የሥነ ሕይወታዊ ጸባዮች
በተፈጥሮ ውስጥ ሊተላለፉ የሚችሉት በደ
መ ነፍስ ብቻ ሲሆን በሰው ወይም በሕብረ
ተሰብ ዘንድ ግን በተለየ መንገድ ነው ።
ቋንቋ መወያያ ፣ ሃሳብ መለዋወጫ ፣ ሂስ
መስጫ . . . ብቻ ሳይሆን የጥቂቶች እውቀት
ለብዙሀን የሚተላለፍበት መሣሪያ ፣ የአ
ንድ ትውልድ እውቀት ፣ ልምድና ችሎታ
ወደ ሌላ ትውልድ የሚተላለፍበት ነው ።
ነባራዊ ህልውና በወቅቱ የሌላቸው ነገሮች
እንኳን መጠሪያቸው በሆኑ ቃላት አማካኝ
ነት ነባራዊ ህልውና ያላቸውን ያህል የምን
ገነዘብበት ፣ ትዝታ የሚፈጠርበት ታሪክ
የሚወሰንበት አንድ እራሱን የቻለ የታሪክ ፣
የወግ ፣ የልምድ ፣ ዕውቀት ፣ ችሎታ ወዘተ
. . . ማሳደር ነው ።

ቋንቋ የሰዎች አስተሳሰብ ፣ የአእምሮ
ዋቸው እድገትና የፈጠራ ችሎታቸው መሠ
ረት የሆነ ማህበራዊ ክስተት ነው ። እንስ
ሳት ግን ከዚህ ክልል ውጭ የሚገኙ ናቸው ።
ዓላማና እቅድ ማውጣት ይህንንም ተግባ
ራዊ ለማድረግ የሚረዱ ነገሮችን የመፍጠ
ርና የመጠቀም ችሎታ የሰው ልጅ በጋራ

ሲኖር ፣ ሲሠራ ፣ ሲያስብና ከዚህም ጋር
የተነሳ አዕምሮው እያደገ ሲመጣ የፈጠ
ረው ውጤት ነው ። እንስሳት ከሰው እጅግ
በጣም የረዘመ እድሜ በመሬት ላይ ቢኖሩ
ቸውም ይህንን ግን (ሊያከናውኑ) አልቻ
ሉም ። ይህም የሚያሳየን ሰው ሥነ ህይ
ወታዊ ክስተት ቢሆንም ምንነቱ (essence)
ግን ማህበራዊ እንደሆነ የሚያሳይና በሥነ
ህይወታዊ ባህሪ ከእንስሳት ጋር ቢመሳ
ሰልም በተግባር አማካኝነት ባገኘው ማህ
በራዊ ባህሪ ከነርሱ የሚለይ መሆኑንም
ጭምር የሚያሳየን ነው ። ስለሆነም ሰው
የሚገልጸው ከእንስሳት ጋር ባለው የጋራ
ሥነ ህይወታዊ ባህሪ ሳይሆን ከእንስሳት
በሚለየው ማህበራዊ ጸባዩ ነው ።

ሰው ምግብን ፣ መጠለያን ማግኘት ፣
ከጠላት እራሱን የመከላከልና የማግኘት
ጥረቱ ከእንስሳት ጋር የሚያመሳስሉት
በመሆኑ ሰው ከእንስሳት አይለይም የሚሉ
አሉ ። እንስሳትና ሰው የሚመሳሰሉት በዚህ
ብቻ ሳይሆን በሌሎች በርካታ ነገሮችም
ጭምር ነው ። ተመሳሳይነታቸው ግን
አንድ አያደርጋቸውም ። ምክንያቱም ሰው
በስነ ህይወታዊነቱ የተነሳ ለመኖር የሚያ
ስፈልጉት ነገሮች ከእንስሳት ጋር ቢያመ
ሳስለውም እነዚህን ለማግኘት በሚያደርገው
እንቅስቃሴና በሚጠቀመው ዘዴና መሣሪያ
ከእንስሳት ይለያያል ። እንስሳት በተፈጥሮ
አካሎቻቸው ሲጠቀሙ ሰው ግን መሣሪያ
ዎችንም ጭምር ይጠቀማል ።

እንስሳት በመሣሪያዎች ቢጠቀሙም
ምንም ዓይነት እንስሳ መሣሪያዎችን ፈጥሮ
አይጠቀምም ። ቢንጃሚን ፍራንክሊን እን
ዳለው «ሰው መሣሪያን የሚፈጥር እንስሳ
ነው ።» መሣሪያዎችን የመጠቀም የሰው
ብቸኛ ጸባይ ባይሆንም መሣሪያዎችን ፈጥሮ
ወይም ሠርቶ መጠቀም ግን ብቸኛ የሰው
ጸባይ ነው ።

ንቁ ሆኖ መሣሪያዎችን መጠቀምና ለዓላማ
እንዲያመቹ አድርጎ መሣሪያዎችን መፍ
ጠር ብቸኛ የሰው ልጅ ጠባይ ነው ።³⁰

ከዚህም የተነሳ እንስሳት ባህል የሌላ
ቸው ስለማያስፈልጋቸው ወይም ጥቅም
ስለማያገኙበት ነው ። ምክንያቱም የተፈጥሮ
ስጦታ ተጠቃሚ እንጂ አምራቾች ስላል
ሆኑ ነው ። የማቴሪያላዊና ህሊናዊ ባህሎች
ከምርትና ከተግባር ጋር የተያያዙ በመሆ
ናቸው እንስሳትም ደግሞ ከተግባር ውጭ
መሆናቸው በነዚህ የሥራና የተግባር መስ

ኮች ሊገኙ የሚችሉ እድገቶች ሊኖራቸው አይችልም ።

ይሁን እንጂ አንዳንድ የተፈጥሮ ተመራማሪዎች እንስሳትም በሆኑ አንዳንድ ነገሮችን ለማግኘት የተወሰኑ ነገሮችን የሚጠቀሙ ናቸውና እንስሳትም ባህል በተለይም ማቴሪያላዊ ባህል አላቸው ይላሉ ። ለምሳሌ አንድ በጥናት (experiment) ውስጥ ያለ ቺምፖንዚ በመርፌ ውስጥ ክር ሲያስገባ ታይቷል ፤ እንዳይደረስ ተደርጎ የተሰቀለን ሙዝ ዱላን በመጠቀም ሙዙን አውርዶ በልቷል ፤ በሮኬት ውስጥ በመሆን ዓለምን ዞሯል ፤ እንዲሁም ጋሻና ጦርን በአደጋ ጊዜ ራሱን ለመከላከል ከመጠቀም ፤ ጆንያን ምግብ ለመሰብሰብ ከመጠቀም ምን ያግደዋል በማለት ተመሳሳይ ሁኔታዎችን በማስረጃነት በማቅረብ የእንስሳትን መሳሪያዎችን የመጠቀም ችሎታ በማሳየት እንስሳት ማቴሪያላዊ ባህል አላቸው በማለት ሊያሳምኑን ይሞክራሉ ።

ጉዳዩ ግን የተባለውን እንኳን በድምሩ እንዳለ ማከናወን ተቻለ ብንል እንስሳት በሙሉ ግን የተጠቀሰውን ያከናውናሉ ወይ ወደሚለው ጥያቄ ያመራናል ። በሌላ በኩልስ በሆነ እንስሳት መሳሪያዎችን ተጠቀሙ ማለት ፈጠሩት ማለት ነውን? መሳሪያዎችንስ ተጠቀሙ ማለት ሰው ለምርምር የሚያስፈልገውን ሁኔታ ፈጥሮላቸውና (እንዲያከናውኑ) ገፋፋቸው በመንቀሳቀሳቸው ነውን?

ዱላን ቆርጦ መገልገል ተፈጥሮን በቀጥተኛ መንገድ መጠቀም እንጂ ለውጦ መገልገል አይደለም ። ይህን ማለትም ተፈጥሮን በቀጥተኛ መንገድ መጠቀም ማንኛውም ሕይወት ያለው ፍጡር ዕዕዋትንም ጨምሮ ምግባቸውን ሲያዘጋጁና ሲመገቡ ተፈጥሮን ስለሚጠቀሙ ዕዕዋትንም ባህል አላቸው ወደሚለው የተሳሳተ መደምደሚያ ያመራናል ።

እንስሳት ማቴሪያላዊ ባህልየላቸውም ። ምክንያቱም ማቴሪያላዊ ባህል ከተግባር ብቻ ሳይሆን ከህሊናዊ ባህልም ሊገነጠል የማይችል በመሆኑ ነው ። ለመሆኑ የትኛው እንስሳ ነው እውቀት፣ ልምድና ችሎታን ከትውልድ ወደ ትውልድ ያስተላለፈ? እንስሳት አስመስሎ የማድረግ (IMITATION) እውቀት አላቸው፣ ለማለት ቢቻልም እንኳን ይህም የራሳቸው የዓለም ግንዛቤ ወይም የተግባር ውጤት አይደለም ። በመስታዎት ውስጥ

እንደሚገኝ ምስል ወይም እንደ ገደል ማሟላቱ የተሰጠውን መልሶ የሚሰጥ እንጂ የተቀበለውን አሻሽሎና ሕይወት ሰጥቶ የሚመልስ አይደለም ።

በሁለተኛ ደረጃም እያደገና እየተሻሻለ ከትውልድ ወደ ትውልድ የማይተላለፍ ነው ። ምክንያቱም ከውጭ የተገኘ ስለሆነ ነው ። ይህ ብቻ አይደለም ። ሕሊናዊ ባህል ሁልጊዜ በቋንቋ ፣ በመጽሐፍ ፣ በኪነት ወዘተ... መልክ ተሰፋፋቶ የሚገኝ ማቴሪያላዊ ገፅታ አለው ። ከዚህም አንፃር ነባራዊ ነውና ከትውልድ ወደ ትውልድ በቋንቋ መልክ ይተላለፋል ።

ቋንቋ መልዕክት ማስተላለፊያ ነው ። እንደሚታወቀው ሁሉ ሀሳብ (በንግግርም ሆነ ድምፅ በሌለው መንገድ) የሚገለጸው በቃላት አማካኝነት ነው ። ሰው ድምፅ በማውጣት ወይም ባለማውጣት ፣ በንግግርም ሆነ በጽሑፍ ጊዜ የሚያስበው በቃላት አማካኝነት ነው ። ቋንቋ ከሌለ ማሰብ ስለማይኖር እንስሳት ቋንቋ ስለሌላቸው ሊያስቡ አይችሉም ማለት ነው ። በአደጋ ጊዜ በድንጋጤ በሚያደርጉት አንዳንድ እንቅስቃሴ እንስሳት ሊግባቡ ይችላሉ ቢባልም ይህ ግን በደመ ነፍስ የሚደረግ ሲሆን ሰው ክዚህ ሌላ የአደጋውን ምንነት ተረድቶ አስላስሎና ምን እርምጃ መውሰድ እንዳለበት የሚያስችለው ቋንቋ አለው ። እንስሳት ግን የላቸውም ።

በቋንቋ አማካኝነት መልዕክት ማስተላለፍ መረጃዎችን የማከማቸትና ሀሳቡን የማሳደግ ሁኔታ ይችላል ። ይህ የሚከናወነው ሥነ ሕይወታዊ በሆነ መንገድ ሳይሆን ቋንቋ በውስጡ አስፍሯቸው በሚገኙት ቃላት አማካኝነት ነው ። የሚወክሉት አዎንታ ራሱ ቋንቋ ማሳበራዊ በመሆኑ በቋንቋ የሚደረግ የመልዕክት ማስተላለፍም ማሳበራዊ ነው ። ስለሆነም ሕሊናዊ ባህል እንስሳት የሌላቸው ብቻ ሳይሆን ማሳበራዊ በመሆኑ ከሰው ጋር ተዛምዶ የሚገኝ ክስተት ነው ።

የመሳሪያዎችን አጠቃቀምና ከርሱም ጋር ተዛምዶ የሚገኝ ነገሮችን አስመልክቶ በሰውና በእንስሳት መካከል ያለው ሌላ አንዱ ልዩነት የእንስሳት መሳሪያዎችን መጠቀም ሁኔታዊና (Conditional) ጊዜያዊ መሆኑ ነው ። ማለትም መሳሪያው ካ

ጠገባቸው ከተወገደና የፈለጉትን እርምጃ ከ ወሰዱ በኋላ ስለመሳሪያውም ሆነ ስለልምዱ ግንዛቤ አይኖራቸውም ። ሰው ግን ቋንቋና ባህል ያለው በመሆኑ መሳሪያው ካጠገቡ ባይኖርም ዓላማውን ከግቡ ካደረሰ በኋላ ልምዱና ሀሳቡ ከርሱ ጋር ይገኛሉና የነኝህ ነገሮች ምስል በአዕምሮ ውስጥ ይገኛል ። ለእንስሳት ግን የአንድ ነገር ከእየታ ውጭ መሆን ከአእምሮ ውጭ መገኘት ጋር አንድ ነው ። ለምሳሌ አንድ አውሬ የልጁ ሬሳ ካጠገቡ እስካልተወሰደ ድረስ እንጂ ከተወሰደ በኋላ ሀዘኑም ከበድኑ ጋር አብሮ ይሄዳል ወይም ይጠፋል ፤ ሰው ግን እንዲህ አይደለም ።

እንስሳት ሥነ ምግባር ፣ ሃይማኖት የኃላፊነት ስሜት ፣ ሥልጣኔ የላቸውም ። ስለባህል ምንነት ባደረግነው ትንታኔ ውስጥ ባህል ተፈጥሮአዊ ምክንያት ያለው ውጤት ሳይሆን የተግባር ውጤት መሆኑን ከዚህም የተነሳ ማሳበራዊ ክስተትና በመደብ ጎብረ ተሰብ ውስጥ ባህል በተለይም ሕሊናዊ ባህል የመደብ ፀባይ እንዳለው አይተናል ።

ባህል የሰው ተፈጥሮን የመገንዘብ ችሎታ እያገኘ ሰው ተፈጥሮን እንዲቆጣጠር የሚያደርግ ነው ። ባህል የተግባር ውጤት ብቻ ሳይሆን ማሳበራዊ በመሆኑ ክትውልድ ወደ ትውልድ የሚተላለፍና የሚያደግና ሽግግሩም በማሳበራዊ መንገድ መሆኑን አይተናል ። በባህል ውስጥ የሚጠቃለሉ ክስተቶች የተጠቀሱት ባህርያት ያላቸው በመሆኑ እንስሳት ባህል እንደሌላቸውና ሊኖራቸውም እንደማይችል ተረድተናል ።

ባጠቃላይ ባህል ያለው ሰው ብቻ ነው ። ከዚህ በመቀጠል ደግሞ በካፒታሊስት ሥርዓት ውስጥ ባህል ኪነትና ሥነ ጽሑፍ በተለይ ሕሊናዊ ባህል ባጠቃላይ ምን እንደሚመስልና ከካፒታሊዝም ወደ ሶሻሊዝም በሚደረገው የሽግግር ወቅት የባህል ለውጥ ክንዋኔን አጠር ባለ መንገድ በሚቀጥለው የዚህ ፅሑፍ ክፍል ለመመልከት እንሞክራለን ።

የ ግ ር ጌ ማ ስ ታ ወ ሻ

1. The Webster English Dictionary
2. Dictionary of Philosophy, Progress Publishers, Moscow, 1967
3. V. Kelle and m. Kovalson, *Historical materialism; An Outline of Marxist Theory of Society*, Moscow, Progress Publishers, 1973, P. 100
4. K. Marx, *Economic and Philosophic Manuscript of 1884*, Moscow, progress Publishers, P. 100
5. George M. Foster, *Traditional Cultures and the Impact of Technological Change*, P. 16
6. *Ibid*, P. 12
7. Leslie A. Withe, *The Science of Culture*, P. 122
8. Marx and Engles, *Selected Works*, Vol. 3, Moscow, Progress publishers, 1976, P. 67
9. K. Kovalsen, *ibid*, p. 155
10. *Ibid*, P. 137.
11. Karl Marx, *Theories of Surplus Value* Part 1, Moscow 1969, P. 285.
12. A. F. Losev, *History of Ancient Esthetics*, Moscow, 1963, P. 107.
13. K. Kovalsen, P. 223.
14. G.G LCzer man, *Classes and Nations*, Moscow, P. 18.
15. Problems Of Contemporary World, Political Theory and Political Practice No. 80. 1979, P. 81.
16. Social Science, No. 1, Moscow, 1981, P. 129.
17. Adolfo Sanchez Vasquez, *The Philosophy of Praxis*, London., 1977, P. 10
18. *Ibid*, P. 12
19. Marx and Engles, *The German Ideology*, Moscow, 1976, P. 37
20. Oskar Iemge, *Political Economy*, Vol. 1, Waeszawn, 1963, p, 10
21. *Op. cit*, p, 38
22. V.I Lenin, col, Works, Vol. 27, p, 129
23. *Ibid*, p. 310.
24. A. Arnoldov, *On the path of cuural progress*, Moscow Progress publishers, 1974. P. 10
25. *Op. cit*, p. 24
26. Rayond Williams, *Problems in Materialism and Culture*, London, 1980, p, 41 quoted in the *Uniqueness of man*.
28. George Gaylovd Simplsion, *The Meaning of Evolution*, *ibid.*,
29. Grahame Clark, *From savagrey to Civilization*, *Ibid* p,7.
30. Karl Marx and F. Engles, *Collected works*, Vol. 5, 1976, p. 59.